

BUDSJETTNEMENDA FOR JORDBRUKET

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2011

Beregninger basert på driftsgranskingene

REGNSKAPSTALL FOR 2009

FRAMREGNEDE TALL FOR 2010 OG 2011

AVGITT
JUNI 2011

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Generelt	1
1.2	Historisk om utviklingen av referansebruk	2
1.3	Referansebrukene og totalkalkylen for jordbruket	3
1.4	Årets referansebruksberegninger	3
2	PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE	7
2.1	Bygd på driftsgranskingene	7
2.2	Tilskuddsberegning	7
2.3	Registrert arbeid og kapital	7
2.4	Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning	8
2.5	Nærmere om investeringstidspunktets betydning	9
2.6	Gjeldsandeler	10
2.7	Leid arbeid/arbeidsgiveravgift	10
3	FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK	11
3.1	Generelt	11
3.2	Arbeidsforbruk	11
3.3	Normalisering av avlingsnivået for korn og poteter	11
3.4	Avlingsnivået for øvrige vekster	12
3.5	Verdiendring på buskap og varelager	13
4	PRODUKTIVITETSENDRINGER	15
4.1	Beregningsmetode og forutsetninger	15
4.2	Skift i produktivitetsutviklingen	17
4.3	Resultat av produktivitetsberegningene	17
5	PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE	21
5.1	Korn	21
5.2	Poteter	21
5.3	Melkeprisen	21
5.4	Kjøtt	22
5.5	Ull	22
5.6	Annet	22
6	TILSKUDD	23
6.1	Pristilskudd	23
6.1.1	Grunntilskudd	23
6.1.2	Distriktstilskudd melk	23
6.1.3	Distriktstilskudd kjøtt og egg	24
6.2	Driftstilskudd per foretak	25
6.3	Produksjonstilskudd per dyr	27
6.4	Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid	29
6.5	Refusjon av avløserutgifter ved sykdom mv.	29
6.6	Areal- og kulturlandskapstilskudd	30
6.7	Tilskudd til dyr på beite	33
6.8	Bunnfradrag	34

7	FRAMREGNINGSGRUNNLAG	35
7.1	Oversikt	35
7.2	Årgangsindekser	38
7.3	Leid arbeid	39
7.4	Tilskudd	39
8	BEREGNINGSRESULTATER	41
8.1	Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	41
8.2	Økologisk melkeproduksjon	60
8.3	Samdrifter i melkeproduksjon	61
8.4	Andre undersøkelser av økonomien i melkeproduksjon	64
8.4.1	Økonomiske resultater fra utbyggingsbruk på Nord-Vestlandet	64
8.4.2	Økonomien på store melkebruk	65
8.5	Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper	67

1 Innledning

1.1 Generelt

Referansebruksberegningene er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er blant annet å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppgjørene. Referansebruksberegningene er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.

Fra og med 2001 bygger beregningene på driftsgranskingene med registrerte tall. Materialet er først gruppert etter produksjoner. Deretter er det oppdelt etter distrikt og struktur. Referansebrukene er ikke direkte sammenlignbare med referansebruksberegninger gjort tidligere enn 2001. Sammenligning mellom referansebruksberegninger med ulikt utgivelsesår må også frarådes, først og fremst fordi det er utskifting av deltakerbruk bak referansebruk og dernest fordi det enkelte år er endret på utvalgskriteriene og nummerering for noen referansebruk.

Om bakgrunnen for omleggingen fra 2001 siterer vi fra St.meld. nr. 19 (1999–2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» der det står følgende:

«Referansebrukssystemet erstattet etter St.prp. nr. 8 (1992–1993) det tidligere modellbrukssystemet. Referansebrukene gir grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelbruken innenfor jordbruket for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. Til tross for de forenklingene dette medførte, benyttes det i dag betydelige ressurser på å omarbeide deler av og supplere driftsgranskingsmaterialet. Det er også betydelig usikkerhet knyttet til normeringen av arbeid og kapital som skjer ved utarbeidelsen av referansebrukene i dag. For å forenkle systemet ytterligere og i større grad å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner, foreslås det at man nytter grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid og kapital. En viktig forbedring med en slik omlegging vil være at man sikrer et større datatilfang bak tallmaterialet.»

Det er etter dette nyttet grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid eller kapital.

Det er grunn til å understreke at referansebrukene ikke representerer hele jordbruket. Mange jordbruksbedrifter kan ha en produksjon som er dekket av referansebruksberegningene, men de vil likevel ikke kjenne seg igjen i referansebruksberegningene fordi en selv for eksempel har et annet produksjonsomfang, et annet investeringsomfang eller et annet investeringsår enn det gjennomsnittet et referansebruk viser.

Budsjettnemnda har i år gjort nærmere vurderinger av situasjonen for store melkeproduksjonsbruk som har investert i nyere tid. Referansebrukene 12, 13 og 14 er gitt nye utvalgskriterier. Dette har ført til at både referansebruk 13 og 14 har fått økt årskutall i forhold til tidligere års beregninger. Samdrifter er tatt inn som et nytt referansebruk 28. Årets referansebruk er beskrevet i kapittel 1.4. I kapittel 2 er det i år gjort nærmere rede for betydningen av avskrivningsprinsipp og investeringstidspunkt. I kapittel 8 er det redegjort for et par nyere undersøkelser som beskriver økonomien for utbyggingsbruk/store melkeproduksjonsbruk

Detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke gjengitt i denne publikasjonen. En har valgt å presentere bare noen få sentrale resultatmål. For spesielt interesserte vil mer detaljerte beregningsresultater bli å finne på NILFs nettsider. Tallene for 2011 viser budsjetterte tall før jordbruksforhandlingene, dersom annet ikke er sagt. I tabell 8.14 er vist fullt utslag (helårsvirkning) av jordbruksavtalen i 2011.

1.2 Historisk om utviklingen av referansebruk

Som følge av Stortingets vedtak den 1. desember 1975 «Om inntektsopptappingen i landbruket», ble det et utvidet behov for å kunne sammenligne inntektsnivået i landbruket med inntektsnivået i industrien. Fra før av hadde en totalalkylen for jordbruket, som viser det totale inntekts- og kostnadsnivået i næringen. Men behovet ble nå utvidet til å gjelde de forskjellige produksjoner, bruksstørrelser og distrikter. Problemene omkring registreringen av inntektsnivået i landbruket ble tatt opp i St.meld. nr. 14 (1976–77) «Om landbrukspolitikken» og i St.meld. nr. 80 (1978–79) «Om inntekt og levekår i landbruket».

En av de viktigste oppgavene Budsjettnemnda ble pålagt i de nevnte Stortingsdokumentene, var å utforme et sett av modellbruk og beregne årsverksinntekten på disse i samsvar med de retningslinjer som ble gitt i dokumentene. Videre å beregne et sammenveid gjennomsnitt av årsverksinntekten i modellbrukssystemet på grunnlag av en sammenveingsmodell med beregnede vektall for den enkelte modell.

Formålet med modellbrukene var å ha et måleinstrument som viste inntektene i jordbruket i forskjellige produksjoner, bruksstørrelser og distrikter, og som kunne brukes til å sammenligne gjennomsnittlig inntektsnivå med gitte normer for effektivitet i jordbruk og industri.

Navnebyttet til referansebruksberegningene fra 1993 markerer et skille i bruken av materialet. Det var en tilpassing av de tidligere modellbruksberegningene etter de retningslinjer som St.prp. nr. 8 (1992–1993) satte. Sammenveid modellbruksinntekt blir ikke lenger nyttet til sammenligning av inntektsnivå og -utvikling i jordbruket med andre grupper, og ble derfor tatt ut av referansebruksberegningene. Likeledes ble kalkylemodellene, som var med i modellbrukssystemet først og fremst for beregning av sammenveid inntekt, tatt ut.

Grunnlaget for referansebrukene i perioden 1993–2000 var som for de tidligere modellene, et utvalg av bruk fra regnskapsundersøkelsene ved NILF. Bakgrunns materialet for hvert referansebruk var 15–25 utvalgte typebruk i driftsgranskingsmaterialet sammenfattet i basismodeller. Budsjettnemnda justerte basismodellene etter prinsipper som var trukket opp for utarbeidelse av referansebrukene, og regnet fram materialet til det år forhandlingene fant sted.

Referansebrukene fra 1993 til 2000 nyttet i større grad enn modellbrukene, registrerte tall direkte uten normering eller annen justering. Men det ble fremdeles gjort enkelte justeringer i forhold til basismaterialet og fortsatt ble både arbeidsforbruket og kapitalen normert i beregningene.

Fra 2001 ble det i realiteten gjort et større brudd i referansebruksberegningene enn i 1993 selv om navnet denne gangen ikke ble endret. Referansebrukene ble lagt om i tråd med St.meld. nr. 19 (1999–2000). Det innebærer at man nytter grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid eller kapital. Ingen referansebruk er direkte sammenlignbare med referansebrukene en hadde fram til og med 2000.

1.3 Referansebrukene og totalalkylen for jordbruket

Både på referansebrukene og i totalalkylen for jordbruket er beregningene gjort ved den faktiske markedssituasjonen. Totalalkylen omfatter hele jordbruket, mens referansebrukene dekker et utvalg av produksjoner, bruksstørrelser og geografiske områder. Inntektsutviklingen målt ved referansebrukene kan ikke uten videre sammenlignes med materialet i totalalkylens normaliserte regnskaper. Blant annet er referansebrukene volumfaste og fanger dermed ikke opp produsentenes tilpasninger i framregningsperioden, og heller ikke den del av produktivitetsutviklingen som skyldes endringer i bruks- og besetningsstørrelser og endringer i bruksstrukturen (strukturutviklingen) ellers. Det er gjort egne produktivitetsberegninger for å ta hensyn til volumtilpasninger som i praksis vil skje i framregningsperioden (se kapittel 4). I totalalkylens normaliserte regnskaper kommer alle effekter av produktivits- og strukturutviklingen til uttrykk. I totalalkylen inntektsføres også en del statstilskuddsposter som ikke gir inntektsvirkning på referansebrukene. For nærmere omtale av årsaker til forskjeller mellom referansebruksberegningene og totalalkylens normaliserte regnskaper viser en til kapittel 8.5.

1.4 Årets referansebruksberegninger

Beregningene omfatter 28 referansebruk presentert i de to tabellene 1.1 og 1.2 nedenfor.

I år er det tatt inn ett nytt referansebruk, referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon». Dette referansebruket er gruppen av de rene melkesamdriftene i driftsgranskingsmaterialet. I 2007 ble det tatt inn et kapittel med noen resultater fra en analyse av driftsøkonomien i samdrifter i norsk melkeproduksjon som i sin helhet bygget på NILF-notat 2007-3 «Samdrifter i melkeproduksjon 2005». Selv om det nå er tatt inn et eget referansebruk med melkesamdriftene, er det nevnte kapitlet beholdt og oppdatert med resultater fra «Driftsgranskingar i jord- og skogbruk. Rekneskapsresultat 2009», NILF 2010.

Det er i år også gjort endringer i utvalgskriteriene for referansebrukene 12-14. Referansebruk 12 og 13 består nå henholdsvis av de $\frac{1}{3}$ minste og de $\frac{1}{3}$ største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet. Referansebruk 14 består nå av de 25 største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet.

I årets publikasjon er det tatt inn et nytt kapittel 2.4 som går nærmere inn på ulike kapitalgodgjøringsprinsipper og et nytt kapittel 2.5 om betydningen av investeringstidspunktet. Det er videre tatt inn to nye kapitler i år etter ønske om et bredere materiale for å vurdere økonomien i melkeproduksjonen. Kapittel 8.4.1 gir et kort sammendrag fra en undersøkelse av økonomiske resultater for utbyggingsbruk med melkeproduksjon på Nord-Vestlandet. Kapittel 8.4.2 oppsummerer noen resultater fra en undersøkelse av økonomien på store melkebruk.

I eggproduksjon er det frist til 2012 for å tilpasse seg til krav om frittgående høner eller miljøinnredninger. En del produsenter avviker i stedet for å bygge om, mens mange av dem som har bygd om, er over på løsninger nær konsesjonsgrensen. På referansebruk 6 med egg er det i år 9 deltakere med innredninger tilpasset nye regler. Alle disse har over 7 000 høner. De resterende 6 deltakerbrukene har innredninger fra 2001 eller tidligere og er sannsynligvis ikke tilpasset omstillingskravene. Gjennomsnittlig hønetaill på referansebruk 6 er økt med nær 1 000 høner sammenlignet med fjorårets beregninger.

I 2007 ble det tatt inn to nye referansebruk, referansebruk 10 «Fjorfe kjøtt og planteprodukter» og referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt». Kapitlet med en kort beskrivelse av gruppen av Debio-godkjente bruk med økologisk melkeproduksjon, er likevel beholdt.

Budsjettnemnda har valgt en gruppering i referansebruk med hovedinndeling etter produksjoner (tabell 1.1) og en videre inndeling etter geografi, struktur og driftsmåte av de tre driftsformene som har flest deltakerbruk i driftsgranskingene (tabell 1.2).

Referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene er uendret i forhold til fjorårets beregninger med unntak av det nye referansebruket plassert som nr. 28.

Tabell 1.1 Oversikt over referansebrukene. Produksjoner

Ref.bruk		Område	Antall bruk i 2009
Nr.	Produksjon og omfang		
1	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Landet	318
2	Korn. 335 dekar korn	Landet	96
3	Sau. 142 vinterfôra sauer	Landet	100
4	Melkeproduksjon geit. 90 årsgaier	Landet	23
5	Svin og korn. 45 avlssvin + 353 dekar korn	Landet	37
6	Egg og planteprodukter. 5 608 høner + 196 dekar korn	Landet	15
7	Poteter og korn. 87 dekar poteter + 349 dekar korn	Landet	15
8	Storfeslakt/ammeku. 26 ammekyr	Landet	29
9	Frukt/bær og sau. 48 dekar frukt + 8 vinterfôra sauer	Landet	24
10	Fjorfejøtt og planteprodukter. 73 657 fjorfeslakt	Landet	14

Tabell 1.2 Oversikt over referansebrukene. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk			Antall bruk
nr.	Produksjon og omfang	Område	i 2009
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	27
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr	Landet	106
13	Melk (de 1/3 største brukene). 32 årskyr	Landet	106
14	Melk (de 25 største brukene). 47 årskyr	Landet	25
15	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandets flatbygder	29
16	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Østlandets andre bygder	51
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	17
18	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	33
19	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Vestlandet	60
20	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Trøndelag	66
21	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Nord-Norge	62
22	Korn. < 400 dekar korn (232 dekar korn)	Østlandet	61
23	Korn. > 400 dekar korn (692 dekar korn)	Østlandet	21
24	Korn og korn/svin. 300 daa + 22 avlssvin	Trøndelag	27
25	Sau. 128 vinterfôra sauer	Vestlandet	25
26	Sau. 165 vinterfôra sauer	Nord-Norge	18
27	Sau (25 største brukene). 237 v.f.sauer	Landet	25
28	Samdrift melkeproduksjon. 41 årskyr	Landet	33

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2009. Basisåret i beregningene er 2009, og disse tallene er som regel regnet fram til 2010 etter registrert prisutvikling i totalkalkylen for tilsvarende poster. Framregningen til 2011 er tilsvarende basert på budsjetterte priser i totalkalkylen. Alle mengder er holdt konstante i framregningsperioden og uttrykker dermed utviklingen for produsenter med uendret produksjonsomfang i framregningsperioden. Framregning er også gjort for å ha et oppdatert grunnlag for å beregne utslag når produktivitetsendringer er inkludert.

For å få et mest mulig stabilt materiale, har det vært et mål at referansebrukene bygger på mange faktiske bruk. For å få flere viktige produksjoner representert, har en akseptert at enkelte referansebruk tas med selv om de bygger på relativt få driftsgranskingsbruk.

Referansebruksinndelingen er naturligvis preget av hva som er mulig ut fra grunnlagsmaterialet. Ved inndelingen er det lagt mest vekt på produksjoner (tabell 1.1). Geografi er prioritert framfor struktur ved den videre inndelingen av produksjoner i referansebruk (tabell 1.2).

Ut over de produksjonene som er nevnt i tabellene ovenfor, kan referansebrukene ha tilleggsproduksjoner med et relativt mindre omfang. Slike tilleggsproduksjoner kan iblant være en del av forklaringen på utslaget som framkommer på resultatmålet.

Et vedlegg med detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke lagt ved i denne publikasjonen, men er å finne på internettadressen:

<http://www.nilf.no/statistikk/Referansebruk/Referansebruk>

2 Prinsipper for referansebruksberegninger basert på driftsgranskingene

2.1 Bygd på driftsgranskingene

Hovedformålet med driftsgranskingene er å presentere årlige resultater og den mer langsiktige utviklingen for økonomien på gardsbruk der inntekten fra jordbruket har et vesentlig omfang. Undersøkelsen er gjort med grunnlag i skatteregnskap og tilleggsopplysninger om areal, avlinger og arbeidsinnsats. Skatteregnskapene er innhentet fra om lag 900 jordbruksbedrifter som er spredt rundt i hele landet. Skatteregnskapene blir omarbeidet til driftsregnskap. Det er data fra driftsregnskapene som går inn i driftsgranskingene. Driftsgranskingene omfatter i hovedsak familiebruk med en arbeidsinnsats i jordbruket på ett årsverk eller mer.

Budsjettnemnda har lagt vekt på å benytte driftsgranskingsresultatene direkte så langt som mulig, men har likevel funnet det hensiktsmessig å normalisere kornavlinger og potetavlinger når arealet har et visst omfang (se avsnitt 3.3).

2.2 Tilskuddsberegning

Når en regner gjennomsnittlige tilskudd for grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingene, vil ingen av typebrukene som inngår, faktisk ha hatt disse gjennomsnittstilskuddene. Det at en har ulike satser avhengig av produksjonsomfang, bidrar også til å vanskeliggjøre sammenhengene.

For framregningen er hvert referansebruk plassert i bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen.

Framregningen av tilskuddene reflekterer de regnskapsresultatene en vil forvente å få i de to framregningsårene.

2.3 Registrert arbeid og kapital

Driftsgranskingene viser registrerte størrelser for arbeid og kapital. Kapitalgodtgjøringen i driftsgranskingene er annerledes enn i totalkalkylen.

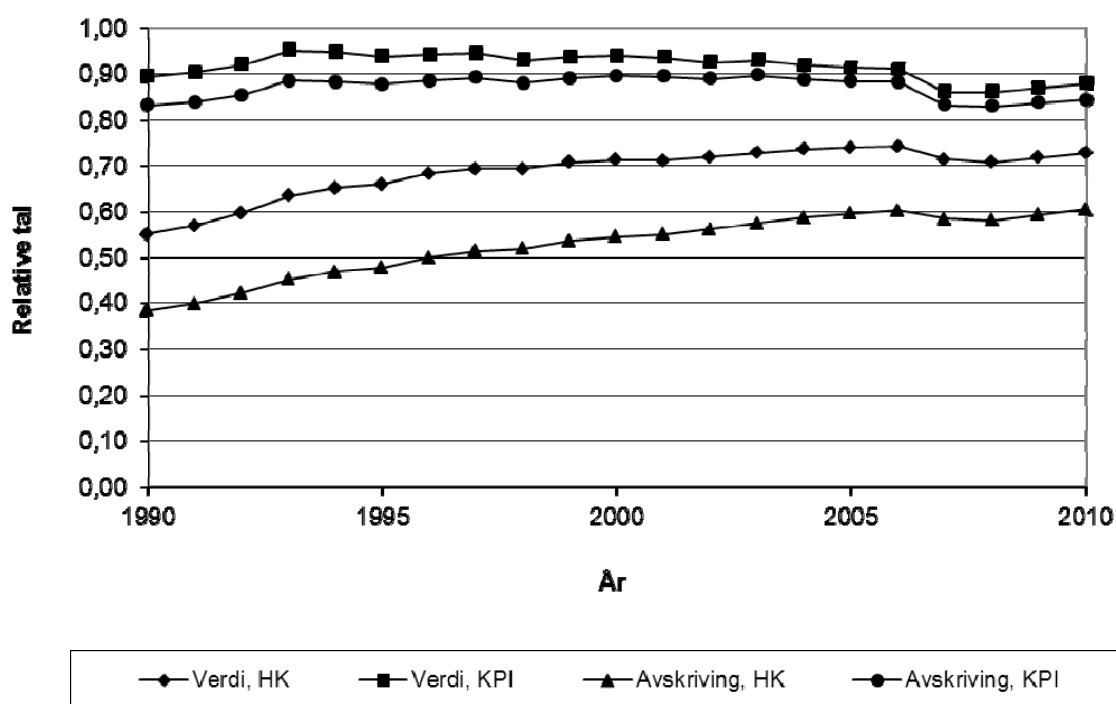
I driftsgranskingene er kapitalen verdsatt og avskrivningene kalkulert ut fra prinsippet om historisk kostnad. Dette samsvarer med hovedprinsippet i norsk regnskapslovgivning og praksis, og brukes også i skatteregnskap og finansregnskap. Kostnaden på anskaffelsestidspunktet aktiveres i driftsregnskapet med registrerte nominelle kroner og utgjør avskrivningsgrunnlaget. Det betyr at balansen ikke justeres for endringene som ellers skjer i pengeverdiene over tid. Spesielt i perioder med høy inflasjon, og spesielt for eiendeler med lang levetid, vil en med historisk kost få relativt lave verdifastsettelse i balansen. I driftsgranskingene brukes det lineær avskrivning over den enkelte eiendels forventede levetid.

Totalkalkylen for jordbruket er basert på en prisnivåjustert modell for verdsetting av kapital. Kapitalslitet (avskrivningene) blir da beregnet etter saldoprinsippet og med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Avskrivningene i referansebruksberegningene må forventes å bli lavere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn. Rentekostnaden i referansebruksberegningene må forventes å bli høyere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn.

2.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning

I figuren nedenfor er illustrert betydningen av tre vanlige verdsettingsprinsipper.

Figur 2.1 Avskrivninger og bokført verdi for bygninger etter historisk kost (HK) og KPI-justering sammenlignet med gjenanskaffelsesverdi

Det er forutsatt jevne investeringer. Gjenanskaffelsesverdi som er nasjonalregnskapets prinsipp er satt til 1,00. I totalkalkylen prisnivåjusteres kapitalen med prisutviklingen (konsumprisindeksen). Det gir for bygninger verdier og avskrivninger på omtrent 90 prosent av det en ville fått med gjenanskaffelsesprinsippet. I skatteregnskap, driftsgranskingene og på referansebrukene verdsettes eiendeler til historiske kostnad. For bygninger som har lang levetid betyr historisk kost at regnskapsverdiene bare blir 60–70 prosent av gjenanskaffelsesverdien, mens avskrivningene kan bli halvparten av de to andre prinsippene. Utslagene blir forsterket om investeringene ikke er jevne, men gjennomgående er av eldre dato.

Valg av avskrivningsprinsipp har også betydning for hvordan kapitalen godtgjøres. På referansebrukene (som i skatteregnskapet) regner en med nominelle rentekostnader. I totalkalkylen, der en prisnivåjusterer kapitalen hvert år, er det realrenten på lånt kapital som kostnadsføres. Når kapitalslitet er regnet i årets pengeverdi, oppstår det en

prisstigningseffekt på den lånte delen av kapitalen. Denne «effekt av finansiering» inntektsføres for å finne realrenten.

2.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning

Når investeringen ikke er jevne, det er prisstigning og avskrivningene beregnes etter historisk investeringskostnad, har investeringstidspunktet stor betydning for tolkningen av regnskapsmessig resultat. Når det brukes lineære avskrivninger, som i driftsgranskingene og referansebrukene, kostnadsføres det samme beløpet hvert år i avskrivningsperioden. For bygninger avskrives investeringene med like beløp årlig i 30 år. På grunn av prisstigning vil referansebruk med stor forskjell i gjennomsnittlig investeringstidspunkt, kunne gi relativt store forskjeller i regnskapsførte avskrivninger for den samme bygningen. Denne forskjellen vil være større dersom avskrivninger føres etter saldoprinsippet.

Dette kan illustreres med et eksempel. En jordbruksbedrift bygger en driftsbygning med inventar til 5 mill. kr i år 2000. En annen bedrift bygger eksakt samme bygning ti år senere. I følge prisindeksen vil byggekostnaden ha økt med 47,7 prosent. Regnskapsført avskrivning (kostnad) i 2010 vil være nesten 80 000 kr høyere for foretaket med den nyeste, men identiske, driftsbygningen hvis det føres lineær avskrivning. Dersom avskrivningen gjøres etter saldoprinsippet, og veid gjennomsnittlig avskrivningssats for bygning og inventar er 6 prosent, blir forskjellen om lag 145 000 kr.

Tabell 2.1 Illustrasjon av forskjell i regnskapsført avskrivning i år 2010 for to identiske bygninger, bygd i henholdsvis år 2000 og år 2010. Kr per foretak

	Bygd i år 2000	Bygd i år 2010	Differanse
Lineær avskrivning i år 2010	166 700	246 200	-79 500
Saldoavskrivning i år 2010	161 600	307 200	-145 600

Problemstillingen som er illustrert ovenfor, er generell for alle referansebrukene. Det betyr imidlertid mest i produksjoner der mange investeringer er gjort for forholdsvis lang tid tilbake. På referansebrukene kan dette illustreres for melkeproduksjon der materialet er stort nok til å inndelegne foretakene etter størrelse. Nedenfor er derfor noen melkeproduksjonsbruk med ulik størrelse sammenlignet.

Inndeling etter størrelse vil med stor sannsynlighet samtidig innebære en systematisk sortering av investeringstidspunkt. Referansebruk nr. 12 med 13 årskyr har trolig eldre driftsbygning enn referansebruk nr. 14 med 47 årskyr. For å sammenligne reelle forskjeller i enhetskostnader burde investeringstidspunktet vært likt. Det foreligger ikke data som viser gjennomsnittlig investeringstidspunkt for de ulike referansebrukene. Investeringstidspunktet har stor betydning for å vurdere kostnaden per årsku ved ulikt driftsomfang. Ulike innslag av leasing, som gir stor skjevfordeling av regnskapsført kostnad ved kapitalutstyret over dets levetid, kan også bidra til variasjon.

Samtidig er det sannsynlig at bruk med hovedinvesteringen langt tilbake i tid, vil ha noe mindre rasjonelle driftsopplegg, slik at investeringstidspunktet også har betydning for registrert arbeidsforbruk. Tabell 2.2 viser vesentlig større fall i antall arbeidstimer per årsku enn i regnskapsførte kostnader. Det kan derfor antas at investeringstidspunktets betydning for resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» er mindre enn om regnskapsførte avskrivninger per årsku og timer per årsku vurderes hver for seg.

Tabell 2.2 Regnskapsførte kostnader, arbeidsforbruk og driftsresultat for noen referansebruk med melk med forskjellig driftsomfang. Regnskapsåret 2009

	Referansebruksnummer			
	12	1	13	14
Antall årskyr	13	21	32	47
Sum avskrivninger, kroner	70 790	113 818	173 700	280 448
Sum kostnader, kroner	617 097	937 976	1 398 820	1 982 715
Sum arbeidstimer	2 949	3 460	4 009	4 130
Avskrivninger, kr per årsku	5 574	5 420	5 428	6 005
Sum kostnader, kr per årsku	48 590	44 666	43 713	42 456
Kostnader inkl. fam. arbeid og rentekrav på innsatt kapital, kr per årsku	80 308	68 154	62 516	57 104
Sum arbeidstimer per årsku	232	165	125	88
Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner	266 677	402 600	530 327	557 998
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kroner	166 843	214 681	244 064	249 275

Flere undersøkelser viser fallende kostnader per båsplass med økende driftsomfang. Avskrivninger per årsku i tabell 2.2 er derfor ikke som forventet. Sannsynligvis illustrerer dette store forskjeller i investeringstidspunkt fra det minste til det største referansebruket.

Kostnader inkludert verdsetting av familiens arbeid til 157 kr per time og verdsetting av innsatt kapital i jordbruket til 3 prosent rente, er også vist per årsku. Referansebruket med 13 årskyr har da en total kostnad per årsku som er 51 prosent høyere enn referansebruket med 47 årskyr.

2.6 Gjeldsandeler

Jordbrukets andel av gjeldsrenter og kår er beregnet ut fra brukets totale kostnader til gjeldsrenter og kår, etter samme forhold som jordbrukets andel av brukets totale eiendeler. I totale eiendeler inngår eiendeler knyttet til andre næringer enn jordbruk og private eiendeler. En har da regnet eiendeler som gjennomsnittet av inngående balanse og utgående balanse i regnskapsåret. Det er driftsgranskingenes registrerte tall basert på historisk kost som er lagt til grunn både for eiendeler i jordbruket og for eiendeler totalt.

2.7 Leid arbeid/arbeidsgiveravgift

I referansebruksberegningene er sosiale avgifter (arbeidsgiveravgift) en del av posten «leid arbeid». Denne posten er spesifisert under kostnader, men legges til igjen før utregning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk». Ved vurdering av vederlaget er altså leid arbeid og arbeidsgiveravgift behandlet etter samme prinsipp som i totalkalkylen, slik at det ikke skilles mellom leid arbeid og familiens arbeid ved beregning av inntektsnivået.

3 Fra driftsgranskingsbruk til referansebruk

3.1 Generelt

Alle referansebrukene framkommer i utgangspunktet som uveide gjennomsnitt av de driftsgranskingsbrukene som er tatt med i det aktuelle referansebruket. Referansebruksberegningene begrenser seg til jordbruksdelen av driftsgranskingene, det vil si at andre næringer og privatøkonomi ikke er behandlet.

Driftsgranskingene har, med unntak for arbeidstimer, ikke mengdeopplysninger på kostnadssiden. Oppsplittingen er på noen områder også mindre spesifisert enn på 1990-tallet, bl.a. ved at kraftfôr er samlet på en post.

3.2 Arbeidsforbruk

Antall årsverk på hvert referansebruk er beregnet ut fra uveide gjennomsnittlige registrerte arbeidsforbruk på de driftsgranskingsbrukene som inngår. Det regnes 1 845 timer i et årsverk.

3.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og poteter

Avlingsnivået for korn og poteter slår mer direkte ut på inntekten enn det avlingsnivået for fôrvekstene vanligvis gjør. Korn og poteter vil også normalt være utsatt for større avlingsvariasjon fra år til år enn grovfôrvekstene. Kornavlingene på referansebrukene er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene. Også potetavlingen på referansebruk 7 er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene.

Tabell 3.1 Beregnet normalårsavling for poteter på referansebruk 7 i 2009. Kg/daa

Referansebruk nr.	Område	2009
7	Landet	2 507

I tabellen nedenfor er de beregnede normalårsavlingene for korn for 2009 stilt opp. Avlingene er ikke normalisert når arealet for det enkelte kornslag er mindre enn 5 dekar, og avlingene er bare normalisert for kornslagene bygg, havre og hvete. Enkelte referansebruk som har litt mer enn 5 dekar ett eller få år i 10-årsperioden 2000–2009, er ikke normalisert.

Kornavlingene på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» er ikke normalisert. For eksempel tilsvarer mengden solgt bygg bare en avling på ca. 26 kg per dekar (19,6 dekar) i regnskapsåret 2009. Det har vært tilsvarende svært lave avlingstall også flere tidligere år både for bygg og havre. Årsaken kan være at avling fra disse arealene er brukt til eget fôr. Samtidig var avlingsnivået betydelig høyere for noen år

siden. Det kan bli feil å normalisere opp solgt avling samtidig som referansebruket kan ha brukt en vesentlig del av avlingen for å redusere kostnadene til innkjøpt fôr.

Kornavlingene på det nye referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon» er normalisert med gjennomsnittet av forholdstallene for de av referansebrukene 1–10 med beregnet normalårsavling for det aktuelle kornslaget. Årsaken er at referansebruk 28 ikke har lange nok egne avlingsserier.

Tabell 3.2 Beregnet normalårsavling per daa for korn i 2009 på de enkelte referansebruk.
Kg korn med 15 prosent vann

Ref. bruk	Bygg 2009	Havre 2009	Hvete 2009
1	332		
2	408	422	460
5	399	434	488
6	365	380	415
7	471	396	501
8	356		
10	415	373	500
13	336		
14	353		
15	327	319	379
19	256		
20	373		
22	395	409	443
23	450	453	475
24	377	333	
28	370		487

3.4 Avlingsnivået for øvrige vekster

For øvrige vekster benyttes de registrerte avlingstallene i driftsgranskingene direkte.

Oljevekster og frukt er vekster med stor avlingsvariasjon mellom år. Det er ikke registrert avling eller pris i driftsgranskingene, og det er dermed ikke noe grunnlag for å normalisere disse avlingene på referansebrukene.

Spesielt for referansebruk 9 der frukt utgjør en vesentlig del av produksjonsinntekten, betyr regnskapsårets avlingsnivå mye.

Avlingene på frukt i 2009 var av middels karakter. Epleavlingene lå på vel 1 tonn per dekar, noe som er svært nær gjennomsnittet for siste tiåret. Det var en nedgang på 20 prosent sammenliknet med 2008. Pæreavlingene lå godt over gjennomsnittet og med en økning på 57 prosent fra 2008. Avlingsnivået på plommer var lavt i 2009 og lå 20 prosent under normalavling. Det var gode avlinger på moreller. Avlingsnivået for moreller lå 38 prosent over gjennomsnittet for de siste ti årene.

Framregningen av frukt skjer på grunnlag av verdiposten for sum frukt i normaliserte regnskaper.

3.5 Verdiendring på buskap og varelager

Mengdeøkning på buskap og varelager føres i prinsippet som inntekt, men på grunn av at en holder alle mengder på referansebrukene konstant i framregningsperioden, får en ikke inn mengdeendringer i status. Eventuelle mengdeendringer i basisåret tas derfor ut som salg også i framregningsperioden med samme kvantum som i basisåret.

Det regnes ikke rente på varelager.

4 Produktivitetsendringer

4.1 Beregningsmetode og forutsetninger

Siden volumet av alle faktorer låses fast i framregningsperioden, det vil si 2010 og 2011, er det gjort separate beregninger over endringer i produktivitet disse årene.

Det er beregnet trender på den historiske volumutviklingen og regnet med at den historiske utviklingen vil videreføres. En har tatt med effekten av endringer i driftsomfang/bruksstørrelse som skjer over tid ved å regne trender på volumutvikling i inntekter, kostnader (utenom arbeidskraft og avskrivninger) og arbeidsforbruk. I inntekter inngår volumet av tilskudd. Volumtrenden for direkte tilskudd vil blant annet reflektere at brukene endrer størrelse over tid.

Det er regnet lineære trender over 8 år med vanlig minste kvadraters metode. Stigningstallet fra trendberegningen for inntekter og kostnader hver for seg vil direkte vise den trendmessige årlige volumendringen regnet i et bestemt års priser.

For å unngå at ekstreme avlingsår skal gi store endringer i beregningsresultatene fra ett år til det neste ved beregningen av planteproduksjonsinntektene for driftsformene korn og korn/svin, legges stigningskoeffisienten for avling hentet fra beregningen av normalårsavling, til grunn. Beregningen av normalårsavlingen er gjort på 12 års glidende gjennomsnitt av avling i kg per dekar for landet. Værforholdene i enkeltår sier lite om den langsiktige produktivitetsutviklingen i kornproduksjonen. Med en lengre serie begrenses utslaget av spesielt gode eller dårlige avlingsår.

For arbeidsforbruket beregnes det trend på arbeidsforbruket regnet i timer. Det økonomiske utslaget av arbeidsforbrukstrenden beregnes i forhold til nivået på vederlag til arbeid og egenkapital på det enkelte referansebruk.

I tabell 4.1 er det vist hvilket detaljeringsnivå (aggregeringsnivå) og hvilken prisindeks som er bruk ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene.

Tabell 4.1 Oversikt over detaljeringsnivå og hvilken prisindeks som er brukt ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene

	Prisindeks for omregning til volumtall
Sum inntekter planteproduksjon – på referansebruk med driftsform korn og korn/svin	Stigningskoeffisient fra NILFs normalårsavlingsberegninger
Sum inntekter planteproduksjon – på øvrige referansebruk	Korn
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med melk og storfeslakt	Sammenveid indeks for ku- og storfeslakt inklusive grunntilskudd
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med korn	Sum husdyrprodukt
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med sau	Sammenveid indeks for sauekjøtt inklusive grunntilskudd og ull
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med korn/svin	Sum gris
Tilskudd	Sum direkte tilskudd
Sum variable og faste kostnader – på referansebruk med driftsform korn/svin	Sammenveid indeks kraftfôr (50 %) og andre kostnader (50 %)
Sum variable og faste kostnader – på øvrige referansebruk	Sum ikke-varige produksjonsmiddel

For raskere å fange opp endringer og få med flere jordbruksbedrifter i beregningsutvalget, har Budsjettnemnda (med unntaket for korn) begrenset periodelengden til 8 år. I tabellen nedenfor er vist antallet bruk som utgjør grunnlaget for beregningene for de fire driftsformene en har gjort beregningene for.

Tabell 4.2 Antall jordbruksbedrifter med i beregningene hele perioden

Driftsform	Referansebruk	2002–2009
Melk og storfeslakt	1	164
Korn	2	47
Sau	3	32
Korn/svin	5	18

Beregningen av produktivitetsendringer er i utgangspunktet gjort for referansebruk 1 (melk), 2 (korn), 3 (sau) og 5 (korn/gris). Beregningsresultatene for disse referansebrukene er så brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for de andre referansebrukene med tilsvarende produksjon. Referansebrukene 4, 11–21 og 28 regnes forholdsvis ut fra produktivitetsberegningene for melk (nr. 1). Referansebrukene 7, 22 og 23 regnes ut fra produktivitetsberegningene for korn (nr. 2). Referansebrukene 8, 9 og 25–27 regnes ut fra produktivitetsberegningene for sau (nr. 3). Referansebrukene 6, 10 og 24 regnes ut fra produktivitetsberegningene for korn/gris (nr. 5).

4.2 Skift i produktivitetsutviklingen

Det kan være et problem og det bidrar til usikkerhet at den beskrevne metoden forholdsvis sent fanger opp endringer i produktivitetsutviklingen. Å regne lineær trend for en registrert volumutvikling på brukene i perioden 2002–2009 kan gi et dårlig bilde av produktivitetsutviklingen i perioden 2009–2011, dersom en får et skifte i produksjonsteknikk eller produksjonstilpasning som gir et brudd i en trend en har hatt noen år.

Det er ikke spesielle skift en har tatt hensyn til i årets beregninger.

4.3 Resultat av produktivitsberegningene

I tabellen nedenfor er resultater for produktivitsberegningene for referansebruk 1, 2, 3 og 5 vist. Utslaget per årsverk per år er vist i kolonnen lengst til høyre.

Tabell 4.3 Produktivitsendringer, i 2009-priser og 1 845 timer per årsverk

Trend (årlig endring, 2009-priser)							Per årsverk
Referanse- bruk	Plante- prod., kr/bruk	Husdyr- prod., kr/bruk	Direkte tilskudd, kr/bruk	Kostnader eks. kapital, kr/bruk	Arbeids- forbruk, timer/bruk	Innt.kostn. (eks. avskr.) + tilsk., kr/bruk	Med eff. av endret arb.forbruk, kr/årsverk
Melk og							
1 Storfeslakt	1 275	26 153	8 026	39 986	-14	-4 532	-1 559
2 Korn	535	121	4 653	13 024	-5	-7 715	-16 470
3 Sau	1 492	3 790	12 148	13 202	-6	4 228	3 882
5 Korn/svin	3 949	55 478	8 578	78 239	-14	-10 234	5 092

For driftsformen kornproduksjon stiger inntektene fra planteproduksjonen mindre enn ved tidligere års beregninger. Normalårsavlingens stigningskoeffisient for 2009 gir en årlig avlingsøkning for korn i alt på 1,3 kg per dekar, ned fra 2,4 kg per dekar ved beregningene i fjor. Arealet på de 47 brukene som var med i hele perioden 2002–2009, var i gjennomsnitt 325 dekar mot 318 dekar ved beregningen i fjor. En har benyttet totalkalkylens pris på 2,07 kr per kg for korn i alt. Dette gir 873 kr per bruk i årlig produktivitsvekst som følge av avlingsøkning. I tillegg kommer endringen i arealet på brukene. Tidligere har arealtrenden vært positiv, men ved årets beregninger er den negativ med 0,41 dekar per år. Med en normalårsavling på 400 kg per dekar og kornpris på 2,07 kr per kg blir inntektsnedgangen som skyldes redusert areal, 337 kr per bruk. Til sammenligning viser SSBs Jordbruksstatistikk at kornarealet på bruk som dyrker korn, har økt fra 173 dekar i 2002 til 221 dekar i 2009.

Det er også nedgang i trenden for direkte tilskudd sammenlignet med fjorårets beregning. Dette skyldes større forskjell mellom start- og sluttår ved beregningene i fjor enn ved årets beregning. At trenden for kostnader øker skyldes blant annet økningen i gjødselkostnader.

Når man summerer alle inntekter og kostnader blir det en årlig nedgang på 7 715 kr per bruk, som regnet per årsverk blir negativt med 16 470 kr når man tar hensyn til reduksjonen i arbeidsforbruk.

For driftsformen korn/svin gir beregningene en produktivitetsnedgang på 5 092 kr per årsverk. Tilsvarende tall i fjor var en økning på 3 942 kr. Den negative utviklingen i produktivitet for korn/svin skyldes økning i kostnadene på rundt 26 000 kr siden beregningene i fjor. Trenden for husdyrinntekter øker, men på langt nær nok til å utligne kostnadsveksten.

I de to tabellene nedenfor er vist utslag av de beregnede produktivitetsendringene på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Tallene er regnet om i priser for henholdsvis 2010 og 2011.

Tabell 4.4 Utslag av produktivitetsendringer på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kr per årsverk

			2010	2011
1	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Landet	-400	-700
2	Korn. 335 dekar korn	Landet	-14 700	-32 300
3	Sau. 142 vinterfôra sauer	Landet	4 500	9 800
4	Melkeproduksjon geit. 90 årsgelter	Landet	-500	-900
5	Svin og korn. 45 avlssvin + 353 dekar korn	Landet	-4 100	-11 600
6	Egg og planteprodukter. 5 608 høner + 196 dekar korn	Landet	-4 800	-13 500
7	Poteter og korn. 87 dekar poteter + 349 dekar korn	Landet	-24 900	-54 900
8	Storfeslakt/ammeku. 26 ammekyr	Landet	4 400	9 500
9	Frukt/bær og sau. 48 dekar frukt + 8 vinterfôra sauer	Landet	7 500	16 100
10	Fjorfe kjøtt og planteprodukter. 73 657 fjorfeslakt	Landet	-4 100	-11 500

Tabell 4.5 Utslag av produktivitetsendringer på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kr per årsverk

			2010	2011
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	-500	-900
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr	Landet	-300	-600
13	Melk (de 1/3 største brukene). 32 årskyr	Landet	-500	-900
14	Melk (de 25 største brukene). 47 årskyr	Landet	-500	-900
15	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandets flatbygder	-500	-800
16	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Østlandet andre bygder	-400	-800
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rogal., Jæren	-600	-1 000
18	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Agder og Rogaland andre bygder	-300	-600
19	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Vestlandet	-400	-700
20	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Trøndelag	-400	-800
21	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Nord-Norge	-400	-800
22	Korn. < 400 dekar korn (232 dekar korn)	Østlandet	-5 900	-13 000
23	Korn. > 400 dekar korn (692 dekar korn)	Østlandet	-24 100	-53 100
24	Korn og korn/svin. 300 daa + 22 avlssvin	Trøndelag	-4 100	-11 500
25	Sau. 128 vinterfôra sauer	Vestlandet	3 600	7 800
26	Sau. 165 vinterfôra sauer	Nord-Norge	6 200	13 300
27	Sau (25 største brukene). 237 v.f.sauer	Landet	6 300	13 500
28	Samdrift melkeproduksjon. 41 årskyr	Landet	-600	-1 000

5 Priser på enkelte poster på referansebrukene

5.1 Korn

Registrert oppnådd pris på det enkelte referansebruk ligger til grunn.

Prisene for korn og oljefrø til modning regnes fram med de absolutte prisendringene i normaliserte regnskaper. I enkelte år blir det gjennomført pristrekk for korn på grunn av overproduksjon. Å framregne på grunnlag av totalkalkylen vil kunne gi feil inntektsutvikling på referansebrukene når kornavlingene samtidig skal normaliseres.

Korn- og oljefrøprisene i det normaliserte regnskapsåret 2009 er lik den beregnede budsjettprisen for 2010 før avtale. Denne er igjen lik avtalt basispris for kornåret 2009/2010. Eventuelle pristrekk for overproduksjon blir holdt utenfor. På samme måte blir korn- og oljefrøprisene i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2010 lik budsjettprisen for 2011 før avtale. For det normaliserte budsjettåret 2011 blir det i forhandlingsmaterialet brukt like korn- og oljefrøpriser som i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2010. Her i referansebrukspublikasjonen som utgis etter jordbruksoppgjøret, blir prisendringer som er bestemt i jordbruksoppgjøret 2011, lagt inn i tabell 8.14 som viser fullt utslag (helårsvirkning) av den framforhandlede avtalen.

5.2 Poteter

Det er brukt registrert pris for poteter i regnskapsåret på referansebrukene. Potetprisen er regnet fram med den absolutte prisendringen for «Sum poteter» i normaliserte regnskaper og med eventuelle målprisendringer fastsatt i årets jordbruksoppgjør.

5.3 Melkeprisen

Melkeprisen i 2009 framkommer som gjennomsnittlige registrerte priser på de driftsgranskingsbrukene som inngår i referansebruket. Prisene er uten pristilskudd, dvs. at grunntilskudd og distriktstilskudd er skilt ut. Driftstilskuddet er naturligvis også holdt utenfor prisberegningen. Framregningen fra 2009 blir gjort på grunnlag av totalkalkylen.

Det er fra og med årets beregninger vedtatt å korrigere for periodiseringen av etterbetalingene ved framregningen av melkeprisen i referansebruksberegningene. Periodiseringsforskjellen gjør i år at melkeprisen i driftsgranskingene for 2009 er 15 øre per liter lavere enn i totalkalkylen. Dette skyldes at totalkalkylen har 19 øre i etterbetaling for året 2009 i 2009-prisen, mens driftsgranskingene bare har 4 øre fra året 2008, utbetalt i 2009. Framregning av etterbetaling til 2010 blir 4 øre per liter for høy (23 øre for 2010 i totalkalkylen, 19 øre fra 2009 i driftsgranskingene). Framregningen av melkeprisen fra 2009 til 2010 korrigeres derfor opp med 11 øre per liter i forhold til utviklingen i totalkalkylen. På tilsvarende måte er framregningen av melkeprisen fra 2010 til 2011 korrigert opp med 12 øre per liter.

5.4 Kjøtt

For kjøtt regner en med de samme endringer i prisene i absolutte tall som beregnet i total-kalkylen. I årets beregninger er det gjort ett unntak for referansebruk 11 i 2010, fordi leveringsbetingelsene for økologisk storfekjøtt ble endret fra 2009 til 2010. Disse leveringsbetingelsene er beholdt uendret videre fra 2010 til 2011. Storfekjøttprisen på referansebruk 11 er derfor redusert med 3 kr per kg i 2010 og 2011 utover endringen i totalkalkylen. Prisene i driftsgranskingene er eksklusive grunntilskudd og distriktstilskudd.

Livdyrprisene regnes fram med samme prosentvise endring som i kjøttprisen for vedkommende dyreslag (voksne dyr).

5.5 Ull

En regner med samme endringer i ullprisen på referansebrukene som i totalkalkylen.

5.6 Annet

En bruker et anslag for konsumprisindeksen. På samme måte som i totalkalkylen anslår en at prisene vil øke med 2,5 prosent fra 2009 til 2010 og med 2,0 prosent fra 2010 til 2011. I relative tall blir dette:

$$2009 = 100,0 \quad 2010 = 102,5 \quad 2011 = 104,5$$

6 Tilskudd

Alle utbetalte produksjonstilskudd, pristilskudd og refusjonsbeløp inngår med faktisk registrerte regnskapstall på referansebrukene i basisåret. Utviklingen i vedtatte eller eventuelt utbetalte tilskudds- og refusjonssatser blir brukt for å regne fram de tilsvarende ordningene på referansebrukene til framregningsårene. Nedenfor er det tatt med en kort kommentar og satser for de viktigste av ordningene som inngår i referansebruksberegningene.

Tilskuddssatsene etter jordbruksavtalen 2011 er tatt med, selv om de fleste resultattallene som presenteres senere, er før avtale.

6.1 Pristilskudd

6.1.1 Grunntilskudd

I beregningene har en lagt til grunn de vedtatte satsendringene for grunntilskudd kjøtt. De vedtatte gjennomsnittlige satsene er vist i tabellen nedenfor. For geitemelk utbetales vedtatte satser vist i tabellen.

Tabell 6.1 Satser for grunntilskudd melk og kjøtt. Øre per liter og øre per kg

	2009	2010	2011	2012
Geitemelk	291,00	311,00	311,00	311,00
Sauekjøtt	381,00	381,00	381,00	381,00
Geitekjøtt	515,00	515,00	515,00	515,00

6.1.2 Distriktstilskudd melk

Distriktstilskudd for melk varierer med referansebrukenes geografiske plassering. Satsene er som vist i tabell 6.2.

Tabell 6.2 Satser for distriktstilskudd melk. Øre per liter

Sone	2009	2010	2011	2012
A og O	0	0	0	0
B	11	11	11	11
C	28	28	28	28
D	37	39	39	39
E	47	49	49	49
F	60	62	62	62
G	85	87	87	87
H	106	108	108	108
I	164	166	166	166
J	173	175	175	175

6.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg

Satsene er vist i tabell 6.3.

Tabell 6.3 Satser for distriktstilskudd for kjøtt av storfe og geit. Øre per kg

Sone	2009	2010	2011	2012
1	0	0	0	0
2	455	455	455	455
3	705	705	705	705
4	1 100	1 100	1 100	1 100
5	1 160	1 160	1 160	1 160

Tabell 6.4 Satser for distriktstilskudd for kjøtt av sau. Øre per kg

Sone	2009	2010	2011	2012
1	0	0	0	0
2	455	455	455	455
3	705	705	705	705
4	1 300	1 300	1 300	1 300
5	1 350	1 350	1 350	1 350

Tabell 6.5 Satser for distriktstilskudd for kjøtt av gris. Øre per kg

Sone	2009	2010	2011	2012
1	0	0	0	0
2	0	0	0	0
3	0	0	0	0
4	540	540	510	510
5	540	540	540	540
Vestlandet og Agder ¹	94	110	110	110

1) Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Aust-Agder og Vest-Agder

Det blir dessuten gitt distriktstilskudd for egg i Nord-Norge, Trøndelag og på Vestlandet med unntak av Rogaland. Ved jordbruksoppgjøret i 2004 ble satsen for Nord-Norge økt med 60 øre til 100 øre per kg egg mens satsen for de øvrige distriktene ble beholdt uendret på 40 øre per kg. Ved jordbruksoppgjøret i 2006 ble begge satsene økt med 5 øre per kg. Ved jordbruksoppgjørene i 2007, 2008, 2009 og 2010 ble disse satsene på henholdsvis 105 og 45 øre per kg beholdt uendret. Ved jordbruksoppgjøret i 2011 ble satsen for Trøndelag redusert til 22 øre per kg mens satsene for de øvrige distriktene ble beholdt uendret. Satsen er lik i alle soner innenfor det enkelte distrikt.

6.2 Driftstilskudd per foretak

Driftstilskuddet gis til foretak med ku- eller geitemelkproduksjon. Ved jordbruksoppgjøret i 2001 ble tilskuddet lagt om fra å være gitt per liter melk oppad begrenset til henholdsvis 30 000 og 15 000 liter, til at det fra og med utbetalingene i 2002 blir gitt som et tilskudd per dyr. Samtidig ble utbetalingen av driftstilskuddet endret slik at beløpet fra 1. januar 2002 betales ut i to terminer sammen med øvrige tilskudd fra Statens landbruksforvaltning (februar og juni). Tidligere var det meieriene som betalte ut beløpet månedlig sammen med melkeoppgjøret. Maksimalt tilskudd blir oppnådd ved 5 kyr eller ved 27 geiter.

Tabell 6.6 Driftstilskudd per foretak. Kr per foretak per år og kr per dyr per år

	2009	2010	2011	2012 ¹
<i>Kumelk, 5 kyr eller flere</i>				
Sør-Norge ²	65 800	81 800	93 000	111 000
Sør-Norge Jæren	65 800	81 800	88 000	106 000
Sør-Norge Oslofjorden ³	70 700	86 700	93 000	111 000
Nord-Norge	71 600	87 600	99 000	117 000
<i>Geitemelk, 27 geiter eller flere</i>	71 600	87 600	99 000	117 000
<i>Kumelk, færre enn 5 kyr</i>				
Sør-Norge ² , kr per ku	13 160	16 360	18 600	22 200
Sør-Norge Jæren, kr per ku	13 160	16 360	17 600	21 200
Sør-Norge Oslofjorden ³ , kr per ku	14 140	17 340	18 600	22 200
Nord-Norge, kr per ku	14 320	17 520	19 800	23 400
<i>Geitemelk, færre enn 27 geiter, kr per geit</i>	2 652	3 244	3 666	4 333
<i>Samdrift kumelk, 2 medlemmer</i>				
Sør-Norge ²	94 800	84 800	93 000	111 000
Sør-Norge Jæren	94 800	84 800	88 000	106 000
Sør-Norge Oslofjorden ³	104 800	94 800	93 000	111 000
Nord-Norge	104 800	94 800	99 000	117 000

1) Foreløpige satser

2) Unntatt Jæren og Oslofjorden

3) Gjelder fylkene Østfold, Vestfold, Oslo og Akershus, og i tillegg kommunene Røyken, Hurum, Lier og Drammen i Buskerud fylke

Ved jordbruksoppgjøret 2002 ble satsene for driftstilskudd melk satt 5 000 kr høyere per foretak i fylkene Østfold, Vestfold, Oslo og Akershus enn for driftstilskudd Sør-Norge. Ved jordbruksoppgjøret i 2003 ble dette området med høyere sats for driftstilskudd melk i Oslofjordområdet utvidet til også å gjelde kommunene Røyken, Hurum, Lier og Drammen i Buskerud fylke. «Oslofjordtillegget» ble fjernet ved jordbruksoppgjøret i 2010. Ved samme oppgjør ble satsene for driftstilskudd melk for området Jæren satt lavere enn for resten av Sør-Norge. I referansebruksberegningene er begge disse ordningene med differensierte satser regnet inn etter andelen driftsgranskingsbruk i disse områdene bak det enkelte referansebruk.

Videre ble det fra 01.07.02 etablert et driftstilskudd i spesialisert kjøttfeproduksjon med en sats på 1 000 kr per ammeku for foretak med 6 til 40 ammekyr, og 40 000 kr per foretak for foretak med mer enn 40 ammekyr. Ved jordbruksoppgjøret i 2005 ble den øvre grensen i intervallet for dyretall i tilskuddsordningen endret slik at maksimalt driftstilskudd per foretak ble utbetalt ved et dyretall på 50 ammekyr eller mer. Ved jordbruksoppgjøret i 2007 ble satsene økt til 1 420 kr per ammeku for foretak med 6 til 50 ammekyr og maksimalt 71 000 kr per foretak med 50 ammekyr eller mer. Fram til og med 2008 ble dette tilskuddet ikke gitt til foretak som mottar driftstilskudd i melkeproduksjon. Ved jordbruksoppgjøret i 2008 ble dette endret slik at foretak med kumelkproduksjon og ammekyr (av minst 50 % kjøttferase) i spesialisert kjøttfeproduksjon, skal kunne motta driftstilskudd for begge produksjoner. Videre ble satsene økt til 1 640 kr per ammeku og maksimalt 82 000 kr per foretak. Ved

jordbruksoppgjøret i 2009 ble satser og maksimalbeløp beholdt uendret. Ved jordbruksoppgjøret i 2010 ble satsene økt til 1 980 kr per ammeku for foretak med 6 til 50 ammekyr og maksimalt 99 000 kr per foretak med 50 ammekyr eller mer. Ved jordbruksoppgjøret i 2011 ble disse satsene økt til 2 340 kr per ammeku og maksimalt 117 000 kr per foretak.

6.3 Produksjonstilskudd per dyr

Produksjonstilskuddet per dyr er avgrenset til maksimalt 240 000 kr per søker for 2009 og 250 000 kr per søker for 2010 og 2011. Beløpsavgrensingen ble ved årets jordbruksavtale økt til 275 000 kr for 2012. Produksjonstilskuddet per dyr utbetales to ganger i året etter søknad 20.01. og 20.08. Ved søknad 20.08. kommer utbetalingene først i februar neste år. Produksjonstilskuddet per dyr etter jordbruksoppgjøret 2010/2011 ble derfor først utbetalt i 2011 når det gjaldt tilskuddet fra 01.07.10, mens endringene i produksjonstilskuddet per dyr med virkning for tellingen per 31.12.10 blir utbetalt andre halvår 2011. I denne publikasjonen er ingen endringer som følge av jordbruksoppgjøret 2011 innarbeidet i resultatene for 2011. I stedet er helårsutslaget av endringer som følge av årets jordbruksavtale presentert i tabell 8.14.

Ved jordbruksoppgjøret 2003 ble det innført et tilskudd til lammeslakt for å stimulere til økt kjøttkvalitet og avdrått i saueholdet. På samme måte ble det for å stimulere til økt kjøttproduksjon på kje, innført et tilskudd til klassifiserte kjeslakt over 3,5 kg. I tillegg ble det foretatt en justering av vilkårene for dyretilskuddet til sau og ammegeit ved at dyr under 1 år ikke lenger blir berettiget dyretilskudd. For å kompensere for reduksjonen i antall støtteberettigede dyr, ble det foretatt en teknisk justering av satsgruppene og størrelsen på satsene.

I tabellen under er det oppgitt utbetalte satser for de to regnskapsårene og vedtatte satser for budsjettåret.

Tabell 6.7 Produksjonstilskudd per dyr 2009, 2010, 2011 og 2012¹

Dyreslag	Sats, kr per dyr per år				
	Intervall	2009	2010	2011	2012 ¹
Melkeku	1–16	3 340	3 500	3 700	3 968
	17–25	1 584	1 744	1 744	2 012
	26–50	396	556	556	800
Storfe	1–250	786	786	787	800
Melkegeit	1–125	1 120	1 120	1 120	1 320
	126–250	412	412	412	512
Ammeku	1–25	3 340	3 510	3 810	4 080
	26–50	1 000	1 400	1 450	1 670
Sau og ammegeit, over 1 år per 1. januar	1–50	900	930	1 010	1 105
	51–100	704	734	799	894
	101–200	270	270	270	347
	201–300	133	133	133	210
Utegangersau (alle)	1–300	180	180	180	210
Lammeslakt	Kvalitet 0 og bedre	175	179	179	185
	Kvalitet 0–	63	63	63	0
	Kvalitet P+,				
	P og P–	0	0	0	0
Kjeslakt	Over 3,5 kg	80	80	80	80
Avlsgris Sør-Norge ²	1–35	914	914	765	765
Avlsgris Jæren	1–35	914	914	615	615
Avlsgris Nord-Norge	1–35	1 202	1 202	1 052	1 052
Avlsgris	36–70	0	0	0	0
Slaktegris ²	1–1 400	28	28	20	20
Slaktegris Jæren	1–1 400	28	28	16	16
Verpehøner Sør-Norge	1–5 000	12	12	10	10
Verpehøner Nord-Norge	1–1 000	26	26	24	24
Verpehøner Nord-Norge	1 001–5 000	12	12	10	10

1) Foreløpige satser

2) Unntatt Jæren

De fastsatte satsene for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er vist i tabellen nedenfor. Satsene blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for produksjonstilskudd husdyr som er oppgitt i tabell 6.7.

Tabell 6.8 Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon, 2009, 2010, 2011 og 2012¹.
Kr per dyr per år

Dyreslag	2009		2010 og 2011		2012 ¹	
	AK-sone 1-4	AK-sone 5-7	AK-sone 1-4	AK-sone 5-7	AK-sone 1-4	AK-sone 5-7
Melkeku	1 550	1 802	1 550	1 802	2 000	2 252
Ammeku	994	1 370	994	1 370	1 265	1 640
Andre storfe	300	434	300	434	335	470
Melkegeit og ammegeit	70	90	70	90	135	155
Sau over 1 år per 1. januar	220	280	220	280	285	345
Lammeslakt	30	30	34	34	40	40
Avlsgris	300	300	300	300	335	335
Slaktegris	200	200	200	200	217	217

1) Foreløpige satser

6.4 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra typebrukene direkte i referansebrukssystemet. Ordningen har vært dyretallsbasert siden 01.01.1996. Ved jordbruksoppgjøret i 2008 ble maksimalbeløpet hevet til 58 000 kr mens satsene ble økt med 5 prosent. Ved jordbruksoppgjøret i 2009 ble maksimalbeløpet hevet til 61 000 kr mens satsene ble økt med 4,5 prosent. Ved jordbruksoppgjøret i 2010 ble maksimalbeløpet hevet til 64 000 kr og satsene per dyr økt med 5 prosent. Ved jordbruksoppgjøret i 2011 ble maksimalbeløpet hevet til 66 600 kr og satsene per dyr økt med 4 prosent.

Ved jordbruksoppgjøret i 2004 ble partene enige om å avvikle ordningen med forskuddsutbetaling av tilskudd til avløsning ved ferie og fritid. Fra 2005 blir all utbetaling av avløsertilskuddet gjennomført i juni/juli måned. For å unngå større likviditetsproblemer for produsentene i omleggingsåret 2005, ble det dette året utbetalt et særskilt «omleggingstilskudd» i form av en engangsutbetaling gitt som et direkte tilskudd. Fra og med 2006 blir det bare betalt ut sluttoppgjør for det foregående året ved utbetalingene av produksjonstilskudd i juni/juli.

6.5 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom mv.

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra typebrukene direkte i referansebrukssystemet. Maksimalt refusjonsbeløp per dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. Ved jordbruksoppgjøret i 2008 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 030 til 1 130 kr, ved jordbruksoppgjøret i 2009 fra 1 130 til 1 200 kr og ved jordbruksoppgjøret i 2010 fra 1 200 til 1 250 kr. Ved jordbruksoppgjøret i 2011 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 250 til 1 300 kr.

6.6 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Satser for 2009, 2010, 2011 og 2012 er vist i tabellene 6.9–6.12.

Tabell 6.9 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2009.
Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5	6	7	
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	191							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	0–200	75	0	99	208	236	266		
	> 200	50	0	50					
Korn	0–800	107	159	247					
	> 800	96	146	232					
Potet	Alt areal	50					900		
Grønnsaker	0–60	400					1 500		
Frukt og bær	0–40	550				800	1 150		
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	300							
Poteter	Alt areal	500							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000							
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹							
Annet økologisk areal	Alt areal	75 ²							
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250							

1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 191 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 691 kr per dekar

2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk

4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 6.10 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2010.

Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	191						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	0–200	75	0	99		208	236	266
	> 200	50	0	50				266
Korn	0–800	107	159		247			
	> 800	96	146		232			
Potet	Alt areal	50					900	
Grønnsaker	0–60	400					1 500	
Frukt og bær	0–40	550				1 000	1 150	
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	300						
Poteter	Alt areal	500						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000						
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹						
Annet økologisk areal	Alt areal	75 ²						
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250						

1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 191 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 691 kr per dekar

2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk

4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 6.11 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2011.

Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	191						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	0–250	75	0	99		208	236	266
	> 250	50	0	50				266
Korn	0–800	113	165		236			
	> 800	102	152		221			
Potet	Alt areal	65					915	
Grønnsaker	0–80	450					1 550	
Frukt og bær	0–40	650				1 100	1 150	
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	400 ¹						
Poteter	Alt areal	500						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000						
Grønngjødsling	Alt areal	500 ²						
Annet økologisk areal	Alt areal	75 ³						
Omleggingstilskudd ^{4,5}	Alt areal	250						

1) Inklusive kornkampanje 2011 og 2012 med et tidsavgrenset ekstra arealtillegg på 100 kr per dekar

2) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 191 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 691 kr per dekar

3) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

4) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk

5) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 6.12 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2012¹.

Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5	6	7	
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	191							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	0–250	90	0	124	233	261	291		
	> 250	65	0	75				291	
Korn	0–800	123	175	246					
	> 800	102	152	221					
Potet	Alt areal	65					915		
Grønnsaker	0–80	450					1 550		
Frukt og bær	0–40	800				1 250			
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	400 ²							
Poteter	Alt areal	500							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000							
Grønngjødsling	Alt areal	500 ³							
Annet økologisk areal	Alt areal	50 ⁴							
Omleggingstilskudd ^{5,6}	Alt areal	250							

1) Foreløpige satser

2) Inklusive kornkampanje 2011 og 2012 med et tidsavgrenset ekstra arealtillegg på 100 kr per dekar

3) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 191 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 691 kr per dekar

4) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

5) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk

6) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Satsene for økologisk arealtilskudd til korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær og til annet økologisk areal i tabellene over, blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for areal- og kulturlandskapstilskudd som er oppgitt i tabellene.

6.7 Tilskudd til dyr på beite

Tilskudd til dyr på utmarksbeite ble ved jordbruksoppgjøret i 1998 skilt ut som et eget dyretilskudd og beregningen av normert areal per beitedyr falt bort. Til og med 1998 ble dette tilskuddet utbetalt som en del av areal- og kulturlandskapstilskuddet.

Ved jordbruksoppgjøret 2006 ble det innført et nytt beitetilskudd fra beitesesongen 2006 med første utbetaling i februar 2007. Det nye tilskuddet omfatter alle beitedyr som beiter et minimum antall uker per år. Tilskuddet kan gis for beiting både på utmarksbeiter, innmarksbeiter og dyrka jord.

Det er mulig å oppnå begge disse to beitetilskuddene for samme dyr dersom total beitetid tilfredsstiller minimumskravene til antall uker på beite.

Tabell 6.13 Satser for tilskudd til dyr på beite for 2009, 2010, 2011 og 2012¹.

Kr per dyr per år

Dyreslag	Intervall	AK-sone	Minimum antall uker på beite	2009	2010	2011	2012 ¹
Utmarksbeitetilskudd:							
Kyr, storfe og hester	Alle dyr	Alle	8 (5) ²	250	300	330	360
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	Alle	8 (5) ²	85	95	115	125
Beitetilskudd:							
Kyr, storfe, hester og hjort	Alle dyr	1–4	16	250	350	400	415
Kyr, storfe, hester og hjort	Alle dyr	5–7	12	250	350	400	415
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	1–4	16	35	60	60	60
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	5–7	12	35	60	60	60

1) Foreløpige satser

2) 8 uker i 2009, 5 uker fra og med 2010

6.8 Bunnfradrag

Det blir beregnet areal- og kulturlandskapstilskudd for alt areal og dyretilskudd fra første dyreenhet. For alle brukere skal imidlertid samlet produksjonstilskudd avgrenses (reduseres) med et bunnfradrag. Ved jordbruksoppgjøret i 2008 ble dette generelle bunnfradraget satt ned med 1 000 kr til 3 000 kr per foretak per år. Ved jordbruksoppgjørene i 2009, 2010 og 2011 ble dette fradraget videreført uendret.

7 Framregningsgrunnlag

7.1 Oversikt

Framregningsgrunnlaget for de aller fleste inntekts- og kostnadspostene er mest mulig tilsvarende poster i totalkalkylen. Det er noen få unntak. Korn regnes fram med normaliserte regnskaper. Frukt og bær regnes fram med verdiutviklingen i normaliserte regnskaper. Avskrivningene regnes fram med årgangsindekser. Hva årgangsindekser er, blir forklart i neste avsnitt. Leid arbeid er ikke en egen post i totalkalkylen fordi det der er en kostnadspost som skal få sin dekning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital». Leid arbeid blir framregnet med lønnsutviklingen for jordbruksarbeider med minimum 4 års praksis og anslag til budsjettåret fra Statistisk sentralbyrå. Det er laget en sideberegning for framregning av tilskuddene. Vi kommer nærmere inn på framregningsgrunnlaget nedenfor. Tilskuddene vil kunne ha ulik framregning mellom referansebrukene, og derfor er tilskuddspostene ikke tatt med i tabellen nedenfor. I stedet vises til kapittel 6.

I tabellen nedenfor er framregningsgrunnlaget vist i tre kolonner. Kolonnene viser utslaget fra 2009 til 2010, fra 2010 til 2011 før avtale og den siste kolonnen viser hvordan effekten av jordbruksoppgjøret 2011 er regnet inn. Stjerne er brukt der framregningen er basert på normaliserte regnskaper. En S er angitt der en i referansebruksberegningene har gjort egne sideberegninger. Sideberegningene er nærmere beskrevet i avsnitt 7.2–7.4.

Tabell 7.1 Framregningssatser fra 2009 til 2010, fra 2010 til 2011 og framregningsgrunnlag for å vise helårsvirkningen av jordbruksoppgjøret 2011

	Endring i totalkalkylen fra 2009 til 2010 ¹	Endring i totalkalkylen fra 2010 til 2011 ¹	Framregnings- grunnlag for å regne effekt av jordbruksoppgjøret 2011 (i forhold til 2011)
INNETEKTER			
Bygg	- 1 øre/kg *	+ 0 øre/kg *	+ 11 øre/kg
Havre	- 5 øre/kg *	+ 0 øre/kg *	+ 8 øre/kg
Hvete	+ 2 øre/kg *	+ 0 øre/kg *	+ 15 øre/kg
Annet korn	99,2 % *	100,2 % *	106,5 %
Erter	99,5 %	100,1 %	103,9 %
Oljefrø	98,5 % *	100,0 % *	103,5 %
Poteter	+ 15 øre/kg *	+ 4 øre/kg *	+ 28 øre/kg
Grovfôr	101,6 %	100,0 %	101,5 %
Grasfrø	94,7 %	107,3 %	101,5 %
Frukt og bær	102,1 % *	98,1 % *	102,9 %
Andre planteprodukter	94,4 %	101,7 %	102,9 %
Sum planteprodukter			
Storfe, melk	+ 33 øre/kg	+ 13 øre/kg	+ 19 øre/kg
Storfe, livdyr	101,1 %	100,6 %	102,7 %
Kuslakt	+ 43 øre/kg	+ 26 øre/kg	102,7 %
Annet storfeslakt	+ 43 øre/kg	+ 26 øre/kg	102,7 %
Økologisk storfeslakt	- 257 øre/kg ²	+ 26 øre/kg	102,7 %
Geit, melk	+ 33 øre/kg	+ 13 øre/kg	+ 19 øre/kg
Geit, livdyr og slakt	101,4 %	99,3 %	102,7 %
Slaktegris	+ 69 øre/kg	- 52 øre/kg	+ 170 øre/kg
Purker og råner, livdyr/slakt	102,9 %	97,8 %	105,8 %
Smågris	102,9 %	97,8 %	105,8 %
Sau, livdyr og slakt	102,6 %	100,8 %	103,5 %
Sau, ull	+ 5 øre/kg	+ 39 øre/kg	0
Fjørfe, egg	+ 34 øre/kg	+ 43 øre/kg	+ 126 øre/kg ³
Fjorfekjøtt	103,4 %	101,8 %	104,3 %
Andre inntekter husdyrhold	101,4 %	99,3 %	111,8 %
Sum husdyrprodukter			
Leieinntekter (maskindel)	101,6 %	101,7 %	100,0 %
Andre inntekter	102,5 %	102,0 %	100,0 %
Sum inntekter før tilskudd			
Tilskudd i alt			
INNETEKTER I ALT			

1) * betyr normaliserte regnskaper, S betyr egen beregning i % av året før

2) Sideberegning som kun gjelder kuslakt og annet storfeslakt på referansebruk 11, «Økologisk melk og storfeslakt»

3) Økningen i målpris på 130 øre/kg fra 1. juli er forutsatt å gi 90 øre/kg økt pris i gjennomsnitt for alle eggprodusenter

KOSTNADER			
Såkorn	104,9 %	100,4 %	102,3 %
Settepoteter	111,2 %	97,1 %	108,5 %
Såvarer og planter	97,4 %	104,2 %	101,5 %
Handelsgjødsel	71,6 %	114,6 %	101,5 %
Kalk	112,5 %	102,0 %	101,5 %
Plantevernmidler	68,2 %	108,5 %	101,5 %
Konserveringsmidler	99,4 %	94,8 %	101,5 %
Kraftfôr	100,0 %	100,4 %	102,1 %
Annet innkjøpt fôr	100,0 %	100,4 %	101,5 %
Diverse til husdyrholdet	102,5 %	102,0 %	101,5 %
Innkjøp av dyr	101,4 %	99,3 %	101,5 %
Andre forbruksartikler	102,5 %	102,0 %	101,5 %
Sum variable kostnader			
Leid arbeid	102,5 S	103,6 S	101,5 %
Mask. og redskaper, vedl.h.	98,8 %	102,1 %	101,5 %
Traktorer, vedlikehold	98,8 %	102,1 %	101,5 %
Skurtresker, vedlikehold	98,8 %	102,1 %	101,5 %
Yrkesbil, vedlikehold	100,6 %	102,0 %	101,5 %
Driftsbygninger, vedlikehold	103,3 %	103,0 %	101,5 %
Jord, grøfter, vannanl., vedl.h	103,3 S	103,0 S	101,5 %
Drivstoff	112,7 %	113,7 %	101,5 %
Leie av dyr	102,5 %	102,0 %	101,5 %
Leie av kvote	102,5 %	102,0 %	101,5 %
Leie av maskiner	102,5 %	102,0 %	101,5 %
Leie av bygninger	102,5 %	102,0 %	101,5 %
Jordleie	102,5 %	102,0 %	101,5 %
Forsikring	102,5 %	102,0 %	101,5 %
Elektrisk kraft	115,9 %	106,8 %	101,5 %
Adm. og andre faste kostn.	102,5 %	102,0 %	101,5 %
Sum faste kostnader			
Avskrivning., mask. og redsk.	103,4 S	103,1 S	101,5 %
Avskrivninger, traktorer	101,9 S	101,7 S	101,5 %
Avskrivninger, skurtresker	101,8 S	101,8 S	101,5 %
Avskrivninger, yrkesbil	100,8 S	100,9 S	101,5 %
Avskrivning., driftsbygninger	105,1 S	105,0 S	101,5 %
Avskrivn., jord, veger, vann.	104,3 S	104,2 S	101,5 %
Avskrivning., kontormaskiner	102,2 S	102,3 S	101,5 %
Sum avskrivninger			
KOSTNADER I ALT			

1) * betyr normaliserte regnskaper, S betyr egen beregning i % av året før

RESULTATREGNING			
Inntekter i alt			
–Kostnader i alt			
= Driftsoverskudd			
+ Leid arbeid	102,5 S	103,6 S	101,5 %
–Jordbrukets andel av gjeldsrenter	92,8 %	106,8 %	112,5 %
–Jordbrukets andel av kår	102,5 %	102,0 %	100,0 %
= Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk			
= Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk, inklusive produktivitetsendringer			
1) * betyr normaliserte regnskaper, S betyr egen beregning i % av året før			

7.2 Årgangsindekser

Avskrivningene framregnes med årgangsindeksene for maskiner og redskaper (20 år), traktor (20 år), skurtresker (20 år), yrkesbil (15 år) og byggekostnadsindeksen som brukes i totalkalkylen for driftsbygninger (50 år). Avskrivninger for «Jord, veger, vannanlegg og grøfter» framregnes med årgangsindeksen for grøfter, fordi nesten hele avskrivningsbeløpet er knyttet til grøfter (33 år). Avskrivninger kontormaskiner framregnes med konsumprisindeksen (5 år). Det brukes samme antall avskrivningsår som i totalkalkylen.

Begrepet årgangsindeks fortjener en nærmere forklaring. En bruker kontormaskiner og konsumprisindeksen som eksempel.

Tabell 7.2 Eksempel på årgangsindeks, konsumprisindeksen for avskrivning over 5 år

År	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Indeks	313,0	318,0	325,1	327,6	340,1	347,2	355,8	362,9
Årgangsindeks						328,18	335,38	342,94
Relativ årgangsindeks/framregningsfaktor						1	1,022	1,045

Årgangsindeksen for 2009 framkommer som summen av indeksen for de fire årene 2005–2008 pluss halvparten av indeksen for det første året (2004) og halvparten av indeksen for det siste året (2009) dividert på 5 år. Tilsvarende regnes indeksen for år 2010 ut på grunnlag av konsumprisindeksen for årene 2005–2010 og for 2011 for årene 2006–2011.

7.3 Leid arbeid

For arbeidslønningene følger en utviklingen i lønnstariffen for jordbruksarbeidere med minst 4 års praksis fra regnskapsåret til første framregningsår. Dette gir følgende utvikling:

$$2009 = 100,0 \quad 2010 = 102,5 \quad 2011 = 106,2$$

For 2011 er det da brukt et anslag for lønnsutviklingen på 3,6 prosent som er det samme anslaget som Statistisk sentralbyrå brukte før lønnsoppgjørene 2011.

Kostnader til leid arbeid inngår i «kostnader i alt» i referansebruksberegningene. I resultatberegningen blir førte kostnader til leid arbeid lagt til driftsoverskuddet igjen for å kunne beregne vederlag til arbeid og egenkapital.

7.4 Tilskudd

Prinsippet for framregning av tilskudd er at en aksepterer de gjennomsnittlige tilskudd en får fram i regnskapsåret (basisåret). For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Det er gjort en sideberegning av tilskudd for de tre årene gitt den valgte sonen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen. Framregningen av tilskuddene reflekterer de regnskapsresultatene en forventer å få i de to framregningsårene.

8 Beregningsresultater

Resultater fra referansebruksberegningene 2009–2011 er presentert nedenfor.

8.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

«Vederlag til arbeid og egenkapital» skal dekke godtgjøring til alt arbeid og godtgjøring til egenkapital.

Inntektsfradraget ved skatteligningen var nytt fra og med 2000. Inntektsfradraget er i utgangspunktet ikke regnet inn i referansebruksberegningene, men går fram av tabellene 8.6–8.9 og er regnet inn i resultatene for referansebrukene i tabellene 8.10–8.14.

I 2009, 2010 og 2011 er det generelle fradraget 54 200 kr og maksimalt fradrag 142 000 kr som oppnås ved en jordbruksinntekt på 328 600 kr. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 59 300 kr forutsatt 33 prosent marginalsatt.

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk.

Tabell 8.1 Vederlag til arbeid og egenkapital. Framregning inklusive produktivitetsendringer. Verken inntektsfradrag ved skatteliggingen eller utslaget av jordbruksavtalen 2011 er regnet inn. Kr per årsverk

	2009	2010	2011
1 Melk og storfeslakt, 21 årskyr. Landet	214 700	255 000	264 300
2 Korn, 335 dekar korn. Landet	131 900	156 800	101 000
3 Sau, 142 vinterfôra sauer. Landet	145 900	166 700	178 400
4 Melkeproduksjon geit, 90 årsgeiter. Landet	245 000	277 200	283 900
5 Svin og korn, 45 avlssvin + 353 dekar korn. Landet	216 700	242 700	184 700
6 Egg og planteprodukter, 5 608 høner + 196 dekar korn. Landet	251 300	265 500	262 600
7 Poteter og korn, 87 daa poteter + 349 daa korn. Landet	224 000	251 100	203 300
8 Storfeslakt/ammeku, 26 ammekyr. Landet	142 500	167 400	176 600
9 Frukt/bær og sau, 48 dekar frukt + 8 v.f. sauer. Landet	241 000	264 300	269 100
10 Fjorfekjøtt og planteprodukter, 73 657 fjorfeslakt. Landet	215 100	266 000	264 600

Tabell 8.2 Vederlag til arbeid og egenkapital. Framregning inklusive produktivitetsendringer. Verken inntektsfradrag ved skatteliggingen eller utslaget av jordbruksavtalen 2011 er regnet inn. Kr per årsverk

	2009	2010	2011
11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet	266 900	292 600	301 400
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 13 årskyr. Landet	166 800	199 900	209 600
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 32 årskyr. Landet	244 100	293 000	300 300
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 47 årskyr. Landet	249 300	314 700	319 900
15 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets flatbygder	229 400	269 300	276 800
16 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Østlandets andre bygder	220 700	257 300	268 700
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	283 600	340 900	349 900
18 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	174 100	214 000	226 100
19 Melk og storfeslakt, 20 årskyr. Vestlandet	198 400	241 200	253 800
20 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Trøndelag	215 500	254 100	265 700
21 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Nord-Norge	218 500	259 500	270 500
22 Korn, < 400 dekar korn (232 dekar korn). Østlandet	53 100	83 200	41 200
23 Korn, > 400 dekar korn (692 dekar korn). Østlandet	216 500	248 700	170 800
24 Korn og svin, 300 daa korn + 22 avlssvin. Trøndelag	214 600	237 000	184 400
25 Sau, 128 vinterfôra sauer. Vestlandet	117 100	133 400	142 400
26 Sau, 165 vinterfôra sauer. Nord-Norge	199 300	224 300	242 100
27 Sau, 25 største sauebrukene, 237 vinterfôra sauer. Landet	202 100	229 700	245 900
28 Samdrift melkeproduksjon, 41 årskyr. Landet	281 500	324 700	331 400

Tabell 8.3 Resultatregning for hvert referansebruk. Verken inntektsfradrag ved skatteligningen eller utslaget av jordbruksavtalen 2011 er regnet inn. Kroner

1 Melk og storfeslakt, 21 årskyr. Landet	318 bruk		
	2009	2010	2011
Inntekter i alt	1 289 989	1 368 027	1 412 043
– Kostnader i alt	937 976	945 139	972 023
= Driftsoverskudd	352 013	422 888	440 020
+ Leid arbeid	98 724	101 192	104 845
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	43 902	40 737	43 494
– Jordbrukets andel av kår	4 235	4 339	4 426
= Vederlag til arbeid og egenkapital	402 600	479 004	496 945
/ Antall årsverk	1,875	1,875	1,875
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	214 681	255 423	264 989
+ Produktivitetsendringer	0	– 400	– 700
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	214 681	255 023	264 289

2 Korn, 335 dekar korn. Landet	96 bruk		
	2009	2010	2011
Inntekter i alt	460 805	461 078	464 298
– Kostnader i alt	385 619	369 534	388 839
= Driftsoverskudd	75 186	91 544	75 459
+ Leid arbeid	5 425	5 561	5 761
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	18 748	17 396	18 574
– Jordbrukets andel av kår	2 751	2 819	2 875
= Vederlag til arbeid og egenkapital	59 112	76 890	59 771
/ Antall årsverk	0,448	0,448	0,448
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	131 876	171 538	133 346
+ Produktivitetsendringer	0	- 14 700	- 32 300
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	131 876	156 838	101 046

3 Sau, 142 vinterfôra sauer. Landet	100 bruk		
	2009	2010	2011
Inntekter i alt	523 974	543 134	563 214
– Kostnader i alt	377 484	379 246	392 310
= Driftsoverskudd	146 490	163 888	170 904
+ Leid arbeid	47 101	48 279	50 021
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	15 272	14 171	15 130
– Jordbrukets andel av kår	1 699	1 741	1 776
= Vederlag til arbeid og egenkapital	176 620	196 255	204 019
/ Antall årsverk	1,210	1,210	1,210
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	145 931	162 154	168 569
+ Produktivitetsendringer	0	4 500	9 800
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	145 931	166 654	178 369

4 Melkeproduksjon geit, 90 årsgeiter. Landet		23 bruk		
		2009	2010	2011
Inntekter i alt		909 330	969 086	995 936
– Kostnader i alt		552 998	561 023	577 430
= Driftsoverskudd		356 332	408 063	418 506
+ Leid arbeid		89 381	91 616	94 923
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter		25 143	23 330	24 909
– Jordbrukets andel av kår		3 095	3 171	3 235
= Vederlag til arbeid og egenkapital		417 475	473 178	485 285
/ Antall årsverk		1,704	1,704	1,704
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk		244 988	277 676	284 781
+ Produktivitetsendringer		0	- 500	- 900
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.		244 988	277 176	283 881

5 Svin og korn, 45 avlssvin og 353 dekar korn. Landet		37 bruk		
		2009	2010	2011
Inntekter i alt		2 409 951	2 464 153	2 421 372
– Kostnader i alt		2 045 944	2 057 004	2 098 365
= Driftsoverskudd		364 007	407 149	323 007
+ Leid arbeid		91 233	93 514	96 889
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter		81 440	75 569	80 682
– Jordbrukets andel av kår		4 582	4 695	4 789
= Vederlag til arbeid og egenkapital		369 218	420 399	334 425
/ Antall årsverk		1,704	1,704	1,704
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk		216 738	246 782	196 314
+ Produktivitetsendringer		0	- 4 100	- 11 600
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.		216 738	242 682	184 714

6 Egg og planteprodukter, 5 608 verpehøner og 196 dekar korn. Landet		15 bruk		
		2009	2010	2011
Inntekter i alt		2 170 981	2 208 113	2 255 055
– Kostnader i alt		1 829 067	1 843 290	1 881 591
= Driftsoverskudd		341 914	364 823	373 464
+ Leid arbeid		188 059	192 760	199 719
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter		83 245	77 244	82 471
– Jordbrukets andel av kår		1 574	1 613	1 645
= Vederlag til arbeid og egenkapital		445 154	478 726	489 067
/ Antall årsverk		1,771	1,771	1,771
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk		251 319	270 272	276 110
+ Produktivitetsendringer		0	- 4 800	- 13 500
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.		251 319	265 472	262 610

7 Poteter og korn, 87 daa poteter og 349 dekar korn.
Landet

15 bruk

	2009	2010	2011
Inntekter i alt	1 086 023	1 118 259	1 131 877
– Kostnader i alt	816 059	784 851	821 228
= Driftsoverskudd	269 964	333 408	310 649
+ Leid arbeid	46 352	47 511	49 226
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	27 520	25 536	27 264
– Jordbrukets andel av kår	2 682	2 748	2 803
= Vederlag til arbeid og egenkapital	286 114	352 635	329 808
/ Antall årsverk	1,278	1,278	1,278
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	223 963	276 034	258 165
+ Produktivitetsendringer	0	- 24 900	- 54 900
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	223 963	251 134	203 265

8 Storfeslakt/ammeku, 26 ammekyr. Landet

29 bruk

	2009	2010	2011
Inntekter i alt	812 529	835 703	863 022
– Kostnader i alt	650 088	650 627	672 758
= Driftsoverskudd	162 441	185 076	190 264
+ Leid arbeid	49 540	50 779	52 611
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	28 002	25 983	27 742
– Jordbrukets andel av kår	4 135	4 237	4 322
= Vederlag til arbeid og egenkapital	179 844	205 635	210 811
/ Antall årsverk	1,262	1,262	1,262
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	142 531	162 971	167 073
+ Produktivitetsendringer	0	4 400	9 500
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	142 531	167 371	176 573

9 Frukt/bær og sau, 48 daa frukt og 8 vinterfôra sauer.
Landet

24 bruk

	2009	2010	2011
Inntekter i alt	743 124	766 223	771 749
– Kostnader i alt	469 405	468 973	487 111
= Driftsoverskudd	273 719	297 250	284 638
+ Leid arbeid	174 456	178 817	185 272
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	9 751	9 048	9 660
– Jordbrukets andel av kår	2 425	2 485	2 535
= Vederlag til arbeid og egenkapital	435 999	464 534	457 715
/ Antall årsverk	1,809	1,809	1,809
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	240 988	256 760	252 991
+ Produktivitetsendringer	0	7 500	16 100
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	240 988	264 260	269 091

10 Fjorfekjøtt og planteprodukter, 73 657 fjorfeslakt. Landet		14 bruk		
		2009	2010	2011
Inntekter i alt	2 544 999	2 612 916	2 656 983	
– Kostnader i alt	2 294 996	2 307 825	2 342 831	
= Driftsoverskudd	250 003	305 091	314 152	
+ Leid arbeid	78 191	80 146	83 039	
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	79 753	74 003	79 011	
– Jordbrukets andel av kår	3 282	3 363	3 430	
= Vederlag til arbeid og egenkapital	245 159	307 871	314 750	
/ Antall årsverk	1,140	1,140	1,140	
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	215 082	270 101	276 135	
+ Produktivitetsendringer	0	- 4 100	- 11 500	
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	215 082	266 001	264 635	

11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet		27 bruk		
		2009	2010	2011
Inntekter i alt	1 357 642	1 422 287	1 462 908	
– Kostnader i alt	947 702	970 334	995 792	
= Driftsoverskudd	409 940	451 953	467 116	
+ Leid arbeid	134 484	137 846	142 822	
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	44 981	41 738	44 563	
– Jordbrukets andel av kår	4 417	4 526	4 616	
= Vederlag til arbeid og egenkapital	495 026	543 535	560 759	
/ Antall årsverk	1,855	1,855	1,855	
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	266 897	293 052	302 338	
+ Produktivitetsendringer	0	- 500	- 900	
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	266 897	292 552	301 438	

12 Melk (de 1/3 minste melkebrukene), 13 årskyr. Landet		106 bruk		
		2009	2010	2011
Inntekter i alt	828 951	883 999	916 649	
– Kostnader i alt	617 097	622 164	640 391	
= Driftsoverskudd	211 854	261 835	276 258	
+ Leid arbeid	78 506	80 469	83 373	
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	21 063	19 545	20 867	
– Jordbrukets andel av kår	2 620	2 685	2 738	
= Vederlag til arbeid og egenkapital	266 677	320 074	336 026	
/ Antall årsverk	1,598	1,598	1,598	
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	166 843	200 250	210 230	
+ Produktivitetsendringer	0	- 300	- 600	
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	166 843	199 950	209 630	

13 Melk (de 1/3 største melkebrukene), 32 årskyr. Landet

106 bruk

	2009	2010	2011
Inntekter i alt	1 898 714	2 008 288	2 064 842
– Kostnader i alt	1 398 820	1 410 019	1 448 905
= Driftsoverskudd	499 894	598 269	615 937
+ Leid arbeid	122 651	125 717	130 255
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	86 034	79 832	85 234
– Jordbrukets andel av kår	6 184	6 336	6 463
= Vederlag til arbeid og egenkapital	530 327	637 818	654 495
/ Antall årsverk	2,173	2,173	2,173
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	244 064	293 533	301 208
+ Produktivitetsendringer	0	- 500	- 900
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	244 064	293 033	300 308

14 Melk og storfeslakt, 25 største melkebruk, 47 årskyr. Landet

25 bruk

	2009	2010	2011
Inntekter i alt	2 578 711	2 727 847	2 799 733
– Kostnader i alt	1 982 715	1 998 752	2 052 848
= Driftsoverskudd	595 996	729 095	746 885
+ Leid arbeid	129 939	133 187	137 995
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	159 752	148 235	158 266
– Jordbrukets andel av kår	8 185	8 387	8 555
= Vederlag til arbeid og egenkapital	557 998	705 660	718 059
/ Antall årsverk	2,238	2,238	2,238
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	249 275	315 240	320 779
+ Produktivitetsendringer	0	- 500	- 900
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	249 275	314 740	319 879

15 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets flatbygder

29 bruk

	2009	2010	2011
Inntekter i alt	1 497 340	1 582 801	1 627 686
– Kostnader i alt	1 151 684	1 163 724	1 196 291
= Driftsoverskudd	345 656	419 077	431 395
+ Leid arbeid	149 033	152 759	158 273
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	38 268	35 509	37 912
– Jordbrukets andel av kår	2 621	2 686	2 739
= Vederlag til arbeid og egenkapital	453 800	533 641	549 017
/ Antall årsverk	1,978	1,978	1,978
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	229 449	269 818	277 593
+ Produktivitetsendringer	0	- 500	- 800
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	229 449	269 318	276 793

16 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Østlandets andre bygder		51 bruk		
		2009	2010	2011
Inntekter i alt	1 173 517	1 244 145	1 289 525	
– Kostnader i alt	834 861	842 084	867 499	
= Driftsoverskudd	338 656	402 061	422 026	
+ Leid arbeid	101 540	104 079	107 835	
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	28 992	26 902	28 722	
– Jordbrukets andel av kår	6 227	6 381	6 508	
= Vederlag til arbeid og egenkapital	404 977	472 857	494 631	
/ Antall årsverk	1,835	1,835	1,835	
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	220 668	257 655	269 520	
+ Produktivitetsendringer	0	- 400	- 800	
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	220 668	257 255	268 720	

17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren		17 bruk		
		2009	2010	2011
Inntekter i alt	1 783 431	1 897 891	1 948 274	
– Kostnader i alt	1 284 909	1 299 309	1 331 582	
= Driftsoverskudd	498 522	598 582	616 692	
+ Leid arbeid	88 288	90 495	93 762	
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	62 442	57 940	61 861	
– Jordbrukets andel av kår	939	962	981	
= Vederlag til arbeid og egenkapital	523 429	630 175	647 612	
/ Antall årsverk	1,846	1,846	1,846	
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	283 620	341 460	350 909	
+ Produktivitetsendringer	0	- 600	- 1 000	
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	283 620	340 860	349 909	

18 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Agder/Rogaland, andre bygder		33 bruk		
		2009	2010	2011
Inntekter i alt	1 183 959	1 255 645	1 302 140	
– Kostnader i alt	901 420	911 383	935 701	
= Driftsoverskudd	282 539	344 262	366 439	
+ Leid arbeid	77 344	79 278	82 139	
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	63 117	58 567	62 530	
– Jordbrukets andel av kår	1 431	1 466	1 496	
= Vederlag til arbeid og egenkapital	295 335	363 507	384 552	
/ Antall årsverk	1,696	1,696	1,696	
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	174 143	214 340	226 749	
+ Produktivitetsendringer	0	- 300	- 600	
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	174 143	214 040	226 149	

19 Melk og storfeslakt, 20 årskyr. Vestlandet

	60 bruk		
	2009	2010	2011
Inntekter i alt	1 185 014	1 261 844	1 309 418
– Kostnader i alt	857 657	861 881	886 283
= Driftsoverskudd	327 357	399 963	423 135
+ Leid arbeid	76 306	78 214	81 037
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	41 925	38 903	41 535
– Jordbrukets andel av kår	5 522	5 658	5 771
= Vederlag til arbeid og egenkapital	356 216	433 616	456 866
/ Antall årsverk	1,795	1,795	1,795
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	198 436	241 552	254 504
+ Produktivitetsendringer	0	- 400	- 700
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	198 436	241 152	253 804

20 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Trøndelag

	66 bruk		
	2009	2010	2011
Inntekter i alt	1 293 311	1 373 199	1 422 987
– Kostnader i alt	907 026	913 621	939 941
= Driftsoverskudd	386 285	459 578	483 046
+ Leid arbeid	94 018	96 368	99 847
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	40 164	37 268	39 790
– Jordbrukets andel av kår	6 555	6 717	6 851
= Vederlag til arbeid og egenkapital	433 584	511 961	536 252
/ Antall årsverk	2,012	2,012	2,012
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	215 507	254 463	266 537
+ Produktivitetsendringer	0	- 400	- 800
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	215 507	254 063	265 737

21 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Nord-Norge

	62 bruk		
	2009	2010	2011
Inntekter i alt	1 311 611	1 388 385	1 437 340
– Kostnader i alt	957 840	962 658	990 962
= Driftsoverskudd	353 771	425 727	446 378
+ Leid arbeid	113 825	116 671	120 882
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	52 000	48 251	51 516
– Jordbrukets andel av kår	1 226	1 256	1 281
= Vederlag til arbeid og egenkapital	414 370	492 891	514 463
/ Antall årsverk	1,896	1,896	1,896
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	218 495	259 898	271 273
+ Produktivitetsendringer	0	- 400	- 800
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	218 495	259 498	270 473

22 Korn, < 400 dekar korn (232 dekar korn). Østlandet

61 bruk

	2009	2010	2011
Inntekter i alt	327 659	328 341	331 132
– Kostnader i alt	289 974	279 052	293 146
= Driftsoverskudd	37 685	49 289	37 986
+ Leid arbeid	887	909	942
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	17 168	15 930	17 008
– Jordbrukets andel av kår	2 521	2 583	2 635
= Vederlag til arbeid og egenkapital	18 883	31 685	19 285
/ Antall årsverk	0,356	0,356	0,356
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	53 108	89 114	54 239
+ Produktivitetsendringer	0	- 5 900	- 13 000
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	53 108	83 214	41 239

23 Korn, > 400 dekar korn (692 dekar korn). Østlandet

21 bruk

	2009	2010	2011
Inntekter i alt	920 289	919 717	924 459
– Kostnader i alt	753 131	713 405	753 050
= Driftsoverskudd	167 158	206 312	171 409
+ Leid arbeid	17 325	17 758	18 399
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	23 666	21 960	23 446
– Jordbrukets andel av kår	2 162	2 215	2 260
= Vederlag til arbeid og egenkapital	158 655	199 895	164 102
/ Antall årsverk	0,733	0,733	0,733
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	216 508	272 786	223 941
+ Produktivitetsendringer	0	- 24 100	- 53 100
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	216 508	248 686	170 841

24 Korn og svin, 300 daa korn og 22 avlssvin. Trøndelag

27 bruk

	2009	2010	2011
Inntekter i alt	1 192 275	1 216 317	1 194 200
– Kostnader i alt	954 711	955 633	978 623
= Driftsoverskudd	237 564	260 684	215 577
+ Leid arbeid	39 698	40 690	42 159
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	48 000	44 540	47 553
– Jordbrukets andel av kår	6 733	6 899	7 037
= Vederlag til arbeid og egenkapital	222 529	249 935	203 146
/ Antall årsverk	1,037	1,037	1,037
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	214 619	241 051	195 925
+ Produktivitetsendringer	0	- 4 100	- 11 500
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	214 619	236 951	184 425

25 Sau, 128 vinterfôra sauer. Vestlandet

	25 bruk		
	2009	2010	2011
Inntekter i alt	428 241	444 194	460 355
– Kostnader i alt	318 935	321 760	332 978
= Driftsoverskudd	109 306	122 434	127 377
+ Leid arbeid	43 331	44 414	46 018
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	12 259	11 375	12 145
– Jordbrukets andel av kår	1 396	1 430	1 459
= Vederlag til arbeid og egenkapital	138 982	154 043	159 791
/ Antall årsverk	1,187	1,187	1,187
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	117 088	129 776	134 618
+ Produktivitetsendringer	0	3 600	7 800
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	117 088	133 376	142 418

26 Sau, 165 vinterfôra sauer. Nord-Norge

	18 bruk		
	2009	2010	2011
Inntekter i alt	633 929	655 699	682 637
– Kostnader i alt	425 607	426 680	441 331
= Driftsoverskudd	208 322	229 019	241 306
+ Leid arbeid	61 726	63 269	65 553
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	19 248	17 860	19 069
– Jordbrukets andel av kår	610	625	638
= Vederlag til arbeid og egenkapital	250 190	273 803	287 152
/ Antall årsverk	1,255	1,255	1,255
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	199 309	218 120	228 755
+ Produktivitetsendringer	0	6 200	13 300
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	199 309	224 320	242 055

27 Sau (de 25 største sauebrukene), 237 vinterfôra sauer. Landet

	25 bruk		
	2009	2010	2011
Inntekter i alt	834 833	864 973	897 295
– Kostnader i alt	552 525	553 003	571 816
= Driftsoverskudd	282 308	311 970	325 479
+ Leid arbeid	65 652	67 293	69 722
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	29 530	27 401	29 255
– Jordbrukets andel av kår	3 252	3 332	3 399
= Vederlag til arbeid og egenkapital	315 178	348 530	362 547
/ Antall årsverk	1,560	1,560	1,560
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	202 051	223 432	232 418
+ Produktivitetsendringer	0	6 300	13 500
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	202 051	229 732	245 918

28 Samdrift melkeproduksjon, 41 årskyr. Landet

	33 bruk		
	2009	2010	2011
Inntekter i alt	2 560 325	2 681 459	2 752 264
– Kostnader i alt	1 822 305	1 838 848	1 888 373
= Driftsoverskudd	738 020	842 611	863 891
+ Leid arbeid	110 960	113 734	117 840
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	104 033	96 533	103 065
– Jordbrukets andel av kår	8 559	8 770	8 945
= Vederlag til arbeid og egenkapital	736 388	851 042	869 721
/ Antall årsverk	2,616	2,616	2,616
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	281 466	325 290	332 429
+ Produktivitetsendringer	0	– 600	– 1 000
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. prod.endr.	281 466	324 690	331 429

Tabell 8.4 Utvikling i sum tilskudd. Kr per bruk

	Sum tilskudd 2009	Endring til 2010	Endring til 2011 ¹	Endring til 2012 ²	Endring 2010– 2011 ¹
1 Melk og storfeslakt, 21 årskyr. Landet	426 344	29 310	53 587	90 544	24 278
2 Korn, 335 dekar korn. Landet	133 956	898	3 206	7 334	2 308
3 Sau, 142 vinterfôra sauer. Landet	306 402	14 338	32 503	54 098	18 165
4 Melkeproduksjon geit, 90 årsgeiter. Landet	570 338	39 370	58 291	104 728	18 921
5 Svin og korn, 45 avlssvin + 353 dekar korn. Landet	237 100	4 588	- 320	7 335	- 4 908
6 Egg/planteprod., 5 608 høner + 196 dekar korn. Landet	268 672	6 218	4 812	14 619	- 1 406
7 Poteter og korn, 87 daa poteter + 349 daa korn. Landet	159 789	494	4 736	9 379	4 241
8 Storfeslakt/ammeku, 26 ammekyr. Landet	366 000	18 338	42 863	70 756	24 525
9 Frukt/bær og sau, 48 dekar frukt + 8 v.f. sauer. Landet	152 926	14 956	28 900	49 700	13 944
10 Fjorfekjøtt/planteprodukter, 73 657 fjorfeslakt. Landet	139 852	3 094	7 351	12 962	4 257
11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet	471 951	29 160	51 423	93 136	22 263
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 13 årskyr. Landet	335 290	26 471	47 508	78 588	21 036
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 32 årskyr. Landet	525 636	34 273	59 816	103 669	25 543
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 47 årskyr. Landet	616 151	39 866	67 050	119 033	27 184
15 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets flatbygd.	426 722	31 023	53 698	89 665	22 675
16 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Østlandets andre bygd.	417 109	29 081	57 383	93 595	28 302
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	344 050	34 591	52 892	85 610	18 301
18 Melk og storfesl., 19 årskyr. Agder/Rogal., andre bygd.	379 718	28 992	58 095	93 390	29 103
19 Melk og storfeslakt, 20 årskyr. Vestlandet	386 576	30 648	59 123	94 375	28 475
20 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Trøndelag	406 272	29 825	59 140	96 611	29 315
21 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Nord-Norge	540 985	31 245	61 719	99 189	30 474
22 Korn, < 400 dekar korn (232 dekar korn). Østlandet	89 350	613	2 166	5 160	1 553
23 Korn, > 400 dekar korn (692 dekar korn). Østlandet	248 317	1 678	5 868	14 022	4 190
24 Korn og svin, 300 daa korn + 22 avlssvin. Trøndelag	205 219	2 410	- 4 415	1 094	- 6 825
25 Sau, 128 vinterfôra sauer. Vestlandet	268 001	12 529	27 263	46 077	14 734
26 Sau, 165 vinterfôra sauer. Nord-Norge	383 505	16 338	41 218	65 997	24 880
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 237 v.f. sauer. Landet	453 943	21 524	50 495	82 843	28 970
28 Samdrift melkeproduksjon, 41 årskyr. Landet	690 024	19 045	48 733	100 482	29 688

1) Før utslaget av jordbruksavtalen 2011 er regnet inn

2) Med 2012 menes fullt utslag av jordbruksavtalen 2011

Tabell 8.5 Utvikling i sum tilskudd. Kr per årsverk

	Sum tilskudd 2009	Endring til 2010	Endring til 2011 ¹	Endring til 2012 ²	Endring 2010– 2011 ¹
1 Melk og storfeslakt, 21 årskyr. Landet	227 342	15 629	28 575	48 281	12 946
2 Korn, 335 dekar korn. Landet	298 850	2 003	7 152	16 362	5 149
3 Sau, 142 vinterfôra sauer. Landet	253 162	11 847	26 855	44 698	15 009
4 Melkeproduksjon geit, 90 årsgelter. Landet	334 693	23 103	34 207	61 458	11 103
5 Svin og korn, 45 avlssvin + 353 dekar korn. Landet	139 182	2 693	- 188	4 306	- 2 881
6 Egg/planteprod., 5 608 høner + 196 dekar korn. Landet	151 683	3 510	2 716	8 254	- 794
7 Poteter og korn, 87 daa poteter + 349 daa korn. Landet	125 079	387	3 707	7 342	3 320
8 Storfeslakt/ammeku, 26 ammekyr. Landet	290 064	14 533	33 970	56 076	19 437
9 Frukt/bær og sau, 48 dekar frukt + 8 v.f. sauer. Landet	84 526	8 267	15 974	27 471	7 707
10 Fjorfekjøtt/planteprodukter, 73 657 fjorfeslakt. Landet	122 695	2 715	6 449	11 372	3 735
11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet	254 456	15 722	27 725	50 215	12 003
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 13 årskyr. Landet	209 769	16 561	29 722	49 168	13 161
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 32 årskyr. Landet	241 905	15 773	27 528	47 710	11 755
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 47 årskyr. Landet	275 254	17 809	29 953	53 176	12 144
15 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets flatbygd.	215 758	15 686	27 151	45 336	11 465
16 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Østlandets andre bygd.	227 279	15 846	31 268	50 999	15 422
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	186 424	18 743	28 660	46 388	9 916
18 Melk og storfesl., 19 årskyr. Agder/Rogal., andre bygd.	223 899	17 095	34 255	55 067	17 160
19 Melk og storfeslakt, 20 årskyr. Vestlandet	215 348	17 073	32 936	52 573	15 863
20 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Trøndelag	201 932	14 824	29 395	48 019	14 570
21 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Nord-Norge	285 258	16 475	32 544	52 302	16 069
22 Korn, < 400 dekar korn (232 dekar korn). Østlandet	251 297	1 723	6 091	14 513	4 368
23 Korn, > 400 dekar korn (692 dekar korn). Østlandet	338 865	2 290	8 007	19 135	5 717
24 Korn og svin, 300 daa korn + 22 avlssvin. Trøndelag	197 924	2 324	- 4 258	1 055	- 6 583
25 Sau, 128 vinterfôra sauer. Vestlandet	225 782	10 555	22 968	38 818	12 413
26 Sau, 165 vinterfôra sauer. Nord-Norge	305 512	13 015	32 835	52 576	19 820
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 237 v.f. sauer. Landet	291 009	13 799	32 371	53 108	18 572
28 Samdrift melkeproduksjon, 41 årskyr. Landet	263 744	7 280	18 627	38 407	11 347

1) Før utslaget av jordbruksavtalen 2011 er regnet inn

2) Med 2012 menes fullt utslag av jordbruksavtalen 2011

Tabell 8.6 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per bruk

		2009	2010	2011 ¹
1	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Landet	59 300	59 300
2	Korn. 335 dekar korn	Landet	25 500	27 600
3	Sau. 142 vinterfôra sauer	Landet	35 000	37 300
4	Melkeproduksjon geit. 90 årsgelter	Landet	59 300	59 300
5	Svin og korn. 45 avlssvin + 353 dekar korn	Landet	59 300	59 300
6	Egg og planteprod. 5 608 høner + 196 dekar korn	Landet	59 300	59 300
7	Poteter og korn. 87 dekar poteter + 349 dekar korn	Landet	51 500	59 300
8	Storfeslakt/ammeku. 26 ammekyr	Landet	37 100	40 200
9	Frukt/bær og sau. 48 daa frukt + 8 vinterfôra sauer	Landet	52 000	55 200
10	Fjorfe kjøtt og planteprodukter. 73 657 fjorfeslakt	Landet	48 800	56 200

1) Før utslaget av jordbruksavtalen 2011 er regnet inn

Tabell 8.7 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per bruk

		2009	2010	2011 ¹
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	59 300	59 300
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr	Landet	43 700	50 400
13	Melk (de 1/3 største brukene). 32 årskyr	Landet	59 300	59 300
14	Melk (de 25 største brukene). 47 årskyr	Landet	59 300	59 300
15	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandets flatbygder	59 300	59 300
16	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Østlandets a. bygder	59 300	59 300
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	59 300	59 300
18	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	53 200	59 300
19	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Vestlandet	59 200	59 300
20	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Trøndelag	59 300	59 300
21	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Nord-Norge	59 300	59 300
22	Korn. < 400 dekar korn (232 dekar korn)	Østlandet	15 700	20 600
23	Korn. > 400 dekar korn (692 dekar korn)	Østlandet	37 800	43 000
24	Korn og korn/svin. 300 daa + 22 avlssvin	Trøndelag	47 200	50 300
25	Sau. 128 vinterfôra sauer	Vestlandet	30 000	31 800
26	Sau. 165 vinterfôra sauer	Nord-Norge	43 300	46 000
27	Sau (25 største brukene). 237 v.f. sauer	Landet	53 200	57 100
28	Samdrift melkeproduksjon. 41 årskyr	Landet	59 300	59 300

1) Før utslaget av jordbruksavtalen 2011 er regnet inn

De to tabellene ovenfor viser antatt inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget for det enkelte referansebruk for årene 2009–2011. Resultatene for 2011 er før virkningene i 2011 av årets jordbruksavtale er innarbeidet.

Beregningen tar utgangspunkt i driftsoverskuddet på referansebrukene det enkelte år og reglene for beregning av jordbruksfradraget det enkelte år og er omregnet til verdi før skatt med skatteprosent 33 på alle jordbruksbedrifter (jf. Totalkalkylepublikasjonen 2011 kapittel 6.2).

I de to tabellene nedenfor er de samme beregnede utslagene av jordbruksfradraget på vederlag til arbeid og egenkapital vist per årsverk.

Tabell 8.8 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per årsverk

			2009	2010	2011 ¹
1	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Landet	31 600	31 600	31 600
2	Korn. 335 dekar korn	Landet	56 800	61 700	56 900
3	Sau. 142 vinterfôra sauer	Landet	28 900	30 800	31 600
4	Melkeproduksjon geit. 90 årsgreiter	Landet	34 800	34 800	34 800
5	Svin og korn. 45 avlssvin + 353 dekar korn	Landet	34 800	34 800	34 400
6	Egg og planteprod. 5 608 høner + 196 dekar korn	Landet	33 500	33 500	33 500
7	Poteter og korn. 87 dekar poteter + 349 dekar korn	Landet	40 300	46 500	44 600
8	Storfeslakt/ammeku. 26 ammekyr	Landet	29 400	31 800	32 400
9	Frukt/bær og sau. 48 daa frukt + 8 vinterfôra sauer	Landet	28 700	30 500	29 600
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 73 657 fjorfeslakt	Landet	42 800	49 300	50 400

1) Før utslaget av jordbruksavtalen 2011 er regnet inn

Tabell 8.9 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per årsverk

			2009	2010	2011 ¹
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	32 000	32 000	32 000
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr	Landet	27 400	31 500	32 800
13	Melk (de 1/3 største brukene). 32 årskyr	Landet	27 300	27 300	27 300
14	Melk (de 25 største brukene). 47 årskyr	Landet	26 500	26 500	26 500
15	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandets flatbygder	30 000	30 000	30 000
16	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Østlandets a. bygder	32 300	32 300	32 300
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	32 200	32 200	32 200
18	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	31 400	35 000	35 000
19	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Vestlandet	33 000	33 100	33 100
20	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Trøndelag	29 500	29 500	29 500
21	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Nord-Norge	31 300	31 300	31 300
22	Korn. < 400 dekar korn (232 dekar korn)	Østlandet	44 300	57 900	44 600
23	Korn. > 400 dekar korn (692 dekar korn)	Østlandet	51 500	58 700	52 300
24	Korn og korn/svin. 300 daa + 22 avlssvin	Trøndelag	45 500	48 500	42 700
25	Sau. 128 vinterfôra sauer	Vestlandet	25 300	26 800	27 300
26	Sau. 165 vinterfôra sauer	Nord-Norge	34 500	36 700	38 000
27	Sau (25 største brukene). 237 v.f. sauer	Landet	34 100	36 600	37 800
28	Samdrift melkeproduksjon. 41 årskyr	Landet	22 700	22 700	22 700

1) Før utslaget av jordbruksavtalen 2011 er regnet inn

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 8.10 Vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Framregning inklusive produktivitetsendringer. Resultatene før jordbruksavtalen 2011. Kr per årsverk

	Årsverk	2009	2010	2011
1 Melk og storfeslakt, 21 årskyr. Landet	1,875	246 300	286 700	295 900
2 Korn, 335 dekar korn. Landet	0,448	188 700	218 500	157 900
3 Sau, 142 vinterfôra sauer. Landet	1,210	174 800	197 500	210 000
4 Melkeproduksjon geit, 90 årsgeiter. Landet	1,704	279 800	312 000	318 700
5 Svin og korn, 45 avlssvin + 353 dekar korn. Landet	1,704	251 600	277 500	219 100
6 Egg og planteprodukter, 5 608 høner + 196 daa korn. Landet	1,771	284 800	299 000	296 100
7 Poteter og korn, 87 daa poteter + 349 daa korn. Landet	1,278	264 300	297 600	247 800
8 Storfeslakt/ammeku, 26 ammekyr. Landet	1,262	172 000	199 200	208 900
9 Frukt/bær og sau, 48 dekar frukt + 8 vinterfôra sauer. Landet	1,809	269 700	294 700	298 600
10 Fjorfe kjøtt og planteprodukter, 73 657 fjorfeslakt. Landet	1,140	257 900	315 300	315 000

Tabell 8.11 Vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Framregning inklusive produktivitetsendringer. Resultatene før jordbruksavtalen 2011. Kr per årsverk

	Årsverk	2009	2010	2011
11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet	1,855	298 900	324 500	333 400
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 13 årskyr. Landet	1,598	194 200	231 500	242 400
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 32 årskyr. Landet	2,173	271 400	320 300	327 600
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 47 årskyr. Landet	2,238	275 800	341 300	346 400
15 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets flatbygd.	1,978	259 500	299 300	306 800
16 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Østlandets andre bygd.	1,835	253 000	289 600	301 100
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	1,846	315 800	373 000	382 100
18 Melk og storfesl., 19 årskyr. Agder/Rogal., andre byg.	1,696	205 500	249 000	261 100
19 Melk og storfeslakt, 20 årskyr. Vestlandet	1,795	231 400	274 200	286 900
20 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Trøndelag	2,012	245 000	283 600	295 200
21 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Nord-Norge	1,896	249 800	290 800	301 800
22 Korn, < 400 dekar korn (232 dekar korn). Østlandet	0,356	97 400	141 200	85 900
23 Korn, > 400 dekar korn (692 dekar korn). Østlandet	0,733	268 000	307 400	223 100
24 Korn og svin, 300 daa korn + 22 avlssvin. Trøndelag	1,037	260 100	285 400	227 100
25 Sau, 128 vinterfôra sauer. Vestlandet	1,187	142 400	160 100	169 700
26 Sau, 165 vinterfôra sauer. Nord-Norge	1,255	233 800	261 000	280 000
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 237 v.fôra sauer. Landet	1,560	236 100	266 400	283 700
28 Samdrift melkeproduksjon, 41 årskyr. Landet	2,616	304 100	347 400	354 100

Tabell 8.12 Endring i vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Framregning inklusive produktivitetsendringer. Resultatene før jordbruksavtalen 2011. Kr per årsverk

	Vederlag i 2009	Endring fra 2009 til 2010	Endring fra 2010 til 2011	Endring fra 2009 til 2011
1 Melk og storfeslakt, 21 årskyr. Landet	246 300	40 400	9 200	49 600
2 Korn, 335 dekar korn. Landet	188 700	29 800	- 60 600	- 30 800
3 Sau, 142 vinterfôra sauer. Landet	174 800	22 700	12 500	35 200
4 Melkeproduksjon geit, 90 årsgeiter. Landet	279 800	32 200	6 700	38 900
5 Svin og korn, 45 avlssvin + 353 dekar korn. Landet	251 600	25 900	- 58 400	- 32 500
6 Egg og planteprodukter, 5 608 høner + 196 daa korn. Landet	284 800	14 200	- 2 900	11 300
7 Poteter og korn, 87 daa poteter + 349 daa korn. Landet	264 300	33 300	- 49 800	- 16 500
8 Storfeslakt/ammeku, 26 ammekyr. Landet	172 000	27 200	9 700	36 900
9 Frukt/bær og sau, 48 dekar frukt + 8 vinterfôra sauer. Landet	269 700	25 000	3 900	28 900
10 Fjorfekjøtt og planteprodukter, 73 657 fjorfeslakt. Landet	257 900	57 400	- 300	57 100

Tabell 8.13 Endring i vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Framregning inklusive produktivitetsendringer. Resultatene før jordbruksavtalen 2011. Kr per årsverk

	Vederlag i 2009	Endring fra 2009 til 2010	Endring fra 2010 til 2011	Endring fra 2009 til 2011
11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet	298 900	25 600	8 900	34 500
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 13 årskyr. Landet	194 200	37 300	10 900	48 200
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 32 årskyr. Landet	271 400	48 900	7 300	56 200
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 47 årskyr. Landet	275 800	65 500	5 100	70 600
15 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets flatbygd.	259 500	39 800	7 500	47 300
16 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Østlandets andre bygd.	253 000	36 600	11 500	48 100
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	315 800	57 200	9 100	66 300
18 Melk og storfesl., 19 årskyr. Agder/Rogal., andre byg.	205 500	43 500	12 100	55 600
19 Melk og storfeslakt, 20 årskyr. Vestlandet	231 400	42 800	12 700	55 500
20 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Trøndelag	245 000	38 600	11 600	50 200
21 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Nord-Norge	249 800	41 000	11 000	52 000
22 Korn, < 400 dekar korn (232 dekar korn). Østlandet	97 400	43 800	- 55 300	- 11 500
23 Korn, > 400 dekar korn (692 dekar korn). Østlandet	268 000	39 400	- 84 300	- 44 900
24 Korn og svin, 300 daa korn + 22 avlssvin. Trøndelag	260 100	25 300	- 58 300	- 33 000
25 Sau, 128 vinterfôra sauer. Vestlandet	142 400	17 700	9 600	27 300
26 Sau, 165 vinterfôra sauer. Nord-Norge	233 800	27 200	19 000	46 200
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 237 v.fôra sauer. Landet	236 100	30 300	17 300	47 600
28 Samdrift melkeproduksjon, 41 årskyr. Landet	304 100	43 300	6 700	50 000

I tabellen nedenfor er årets jordbruksavtale innarbeidet i referansebruksberegningene og regnet fram til kalenderåret 2012 (fullt utslag av avtalen) med utgangspunkt i forutsetninger som avtalepartene har lagt til grunn.

Tabell 8.14 Vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Fullt utslag er helårsvirkningen for kalenderåret 2012 når jordbruksavtalen 2011 er innarbeidet med avtalepartenes forutsetninger for pris- og kostnadsvekst fra 2011 til 2012. Kr per årsverk

	2011 før avtale¹ ekskl. skatt	2011 før avtale¹ inkl. skatt	Fullt utslag av avtalen² ekskl. skatt	Fullt utslag av avtalen² inkl. skatt
1 Melk og storfeslakt, 21 årskyr. Landet	264 300	295 900	27 100	27 200
2 Korn, 335 dekar korn. Landet	101 000	157 900	27 900	32 200
3 Sau, 142 vinterfôra sauer. Landet	178 400	210 000	17 200	19 600
4 Melkeproduksjon geit, 90 årsgreiter. Landet	283 900	318 700	27 900	27 900
5 Svin og korn, 45 avlssvin + 353 dekar korn. Landet	184 700	219 100	60 600	61 100
6 Egg/planteprod., 5 608 høner + 196 dekar korn. Landet	262 600	296 100	68 700	68 700
7 Potet og korn, 87 daa poteter + 349 daa korn. Landet	203 300	247 800	42 400	44 300
8 Storfeslakt/ammeku, 26 ammekyr. Landet	176 600	208 900	21 700	25 000
9 Frukt/bær og sau, 48 daa frukt + 8 v.fôra sauer. Landet	269 100	298 600	17 600	19 900
10 Fjorfekjøtt/planteprodukter, 73 657 fjorfeslakt. Landet	264 600	315 000	58 000	59 700
11 Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr). Landet	301 400	333 400	28 900	28 900
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 13 årskyr. Landet	209 600	242 400	24 300	27 600
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 32 årskyr. Landet	300 300	327 600	29 700	29 800
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 47 årskyr. Landet	319 900	346 400	34 700	34 700
15 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets flatbygder	276 800	306 800	27 500	27 500
16 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Østl. andre bygder	268 700	301 100	27 000	27 000
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogal. Jæren	349 900	382 100	31 900	31 800
18 Melk og storfesl., 19 årskyr. Agd./Rogal. andre bygder	226 100	261 100	25 800	25 800
19 Melk og storfeslakt, 20 årskyr. Vestlandet	253 800	286 900	27 000	26 900
20 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Trøndelag	265 700	295 200	26 900	26 900
21 Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Nord-Norge	270 500	301 800	25 000	25 000
22 Korn, < 400 dekar korn (232 dekar korn). Østlandet	41 200	85 900	21 900	33 500
23 Korn, > 400 dekar korn (692 dekar korn). Østlandet	170 800	223 100	41 500	47 500
24 Korn og korn/svin, 300 daa korn + 22 avlssv. Trøndelag	184 400	227 100	46 700	53 600
25 Sau, 128 vinterfôra sauer. Vestlandet	142 400	169 700	14 700	16 800
26 Sau, 165 vinterfôra sauer. Nord-Norge	242 100	280 000	19 100	21 800
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 237 v.f. sauer. Landet	245 900	283 700	20 900	21 100
28 Samdrift melkeproduksjon, 41 årskyr. Landet	331 400	354 100	32 400	32 400

1) Før utslaget av jordbruksavtalen 2011 er regnet inn i resultatene for året 2011

2) Fullt utslag for kalenderåret 2012 (helårsvirkning av avtalen) med avtalepartenes forutsetninger for pris- og kostnadsvekst i 2012 (jf. tabell 7.1)

8.2 Økologisk melkeproduksjon

I driftsgranskingsmaterialet for 2009 er det 30 økologiske melkeproduksjonsbruk. For å få en mer ensartet gruppe til å utarbeide referansebruk 11 med økologisk melk og storfeslakt, er noen av disse brukene tatt ut. Det er derfor 27 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk som inngår i årets referansebruksberegninger. Presentasjonen i tabell 8.15 nedenfor omfatter kun regnskapsåret 2009 (basisåret).

Årets driftsgrankingsbruk med økologisk melkeproduksjon ligger i fylkene Østfold, Akershus, Hedmark, Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland.

Referansebruk 11 har 22,5 årskyr, 30,2 andre storfe og bare et lite innslag av andre husdyr. Jordbruksarealet i alt er på 392 dekar, herav 345 dekar eng/beite og 45 dekar korn/erter/oljefrø. Referansebruket leverer ca. 131 200 liter melk og 3 520 kg storfekjøtt. Oppnådd melkepris (uten tilskudd) er 4,90 kr per liter, som er noe høyere enn for eksempel på referansebruk 1 med 4,09 kr per liter. For ku- og storfekjøtt er oppnådd pris (uten tilskudd) henholdsvis 4,55 kr og 3,47 kr høyere per kg enn på referansebruk 1.

Tabell 8.15 viser det økonomiske resultatet for gruppen av driftsgrankingsbruk med økologisk melkeproduksjon, referansebruk 11, i regnskapsåret 2009 og de tilsvarende resultatene for referansebruk 1. Av tabellen går det fram at de ulike inntekts- og kostnadspostene er noe forskjellig mellom de to gruppene av bruk. Arbeidsforbruket på de økologiske melkeproduksjonsbrukene er i gjennomsnitt 3 422 timer mens det er 3 460 timer på referansebruk 1 med 21,0 årskyr (og til sammenligning 3649 timer på referansebruk 15 med 23,3 årskyr og 3 712 timer på referansebruk 20 med 21,8 årskyr).

Tabell 8.15 Resultatregning for 27 driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon og referansebruk nr. 1, regnskapsåret 2009. Kroner

	Økologisk melkeproduksjon	Referansebruk 1
Antall årskyr	22,5	21,0
Jordbruksareal i alt, dekar	392	319
Sum inntekter før tilskudd	885 700	863 900
Pristilskudd	31 300	78 500
produksjonsuavhengige tilskudd	440 600	347 800
+ Tilskudd i alt	471 900	426 300
= Inntekter i alt	1 357 600	1 290 200
variable kostnader	339 500	425 000
faste kostnader	470 400	399 200
Avskrivninger	137 800	113 800
– Kostnader i alt	947 700	938 000
= Driftsoverskudd	409 900	352 200
+ Leid arbeid	134 500	98 700
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	45 000	43 900
– Jordbrukets andel av kår	4 400	4 200
= Vederlag til arbeid og egenkapital	495 000	402 800
/ Antall årsverk	1,855	1,875
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	266 900	214 800

8.3 Samdrifter i melkeproduksjon

For regnskapsåret 2009 er det samlet inn 33 skatteregnskap fra samdrifter med minst to aktive deltakere og som har melk (med storfeslakt) som eneste produksjon.

Skatteregnskapene for samdriftene er omarbeidet til driftsregnskap etter de samme prinsipper som blir brukt for de regnskapene som inngår i de ordinære driftsgranskingene for jord- og skogbruk. Utvalget av samdrifter er tilfeldig og basert på lister som er trukket fra tilskuddsregisteret til Statens landbruksforvaltning.

Resultatet for samdriftene er presentert i tabellen under. Regnskapet for samdriften er slått sammen med regnskapet til hver av deltakerne i samdriften slik at tallene viser resultatet for hele virksomheten. All jordbruksvirksomhet på de aktuelle eiendommene inngår, slik at både samdriften og deltakernes egen jordbruksvirksomhet er tatt med. Resultatmålene for den enkelte samdrift blir da samlet for samdriften og deltakerne.

Samdriftene er sammenlignet med en gruppe i driftsgranskingene bestående av 44 store melkeproduksjonsbruk som er drevet av enkeltbrukere, det vil si enkeltbruk som har driftsformen produksjon av melk og storfeslakt.¹ Driftsomfanget på disse har vært 41,1 årskyr, mot 41,4 årskyr for samdriftene. Omfanget av husdyrholdet har da vært

¹ Driftsgranskingene er utvidet til å omfatte en egen gruppe med samdriftsbruk der minst to deltakere deltar aktivt i driften. I tillegg er det også med noen samdrifter med bare én aktiv deltaker i den vanlige driftsgranskingen. Disse er da klassifisert som enkeltbruk og inngår ikke i gruppen samdrifter. De fleste av disse samdriftene (med bare én aktiv deltaker) inngår imidlertid i sammenligningsgruppen store melkebruk. Det er således noen samdriftsbruk med i sammenligningsgruppen. Det er mulig at dette bidrar til å undervurdere forskjellen mellom samdrifter og andre melkebruk.

såpass likt at dette skulle være en god sammenligningsgruppe. Det viser seg at samdriftene har hatt en god del større areal enn de store melkebrukene, 614 dekar mot 563 dekar. De store melkebrukene har tatt litt større avlinger enn samdriftene, 405 FEm per dekar mot 386 FEm for samdriftene. Vi tror at noe av dette skyldes plasseringen til de store melkebrukene. De fleste av disse ligger på flatbygdene, mens samdriftene er mer spredd over hele landet og har noe dårligere naturgitte forhold.

Samlede eiendeler i jordbruket hos samdriftene var per 31. desember 2009 verdt 5,5 millioner kroner. På det samme tidspunktet var verdien av jordbrukseiendelene på de store melkebrukene 5,8 millioner kroner.

Samdriftene har hatt noe større melkekvote enn de store melkebrukene. De store melkebrukene har produsert mindre melk og har utnyttet melkekvoten dårligere. Levert melkemengde har vært 288 500 liter for samdriftene og 273 700 liter for de store melkebrukene, mens melkekvoten har vært henholdsvis 292 800 liter og 286 000 liter. Samlet inntekt fra husdyrholdet har vært 1 744 100 kr hos samdriftene og 1 642 700 kr hos de store melkebrukene.

Arbeidseffektiviteten ser ut til å ha vært litt større på de store melkebrukene enn på samdriftene. Antall arbeidstimer per årsku har vært 102 på de store melkebrukene mot 117 timer på samdriftene. Dette kan delvis skyldes hvordan en del av samdriftene er organisert, med melkekyr i ett fjøs og ungdyr i et annet. Ofte kan også de enkelte fjøsene og arealet ligge langt fra hverandre, noe som gir flere arbeidstimer for samdriftene.

Utbetalte tilskudd har vært større hos samdriftene enn hos de store melkebrukene, henholdsvis 690 000 kr mot 594 000 kr. En stor del av forskjellen skyldes at mange av samdriftene ligger i soner med høyere satser for tilskudd enn det som er tilfelle for de store melkebrukene. Samtidig har samdriftene større areal. Dette har slått ut i høyere utbetalinger av areal- og kulturlandskapstilskudd. Noe av forskjellene i tilskudd skyldes også at samdriftene er jevnt fordelt i regionene, men de store melkebrukene er mer konsentrert i soner uten distriktstilskudd.

Sum produksjonsinntekter har vært 2 557 500 kr hos samdriftene. Tilsvarende sum hos de store melkebrukene har vært 2 347 100 kr.

De variable kostnadene har vært høyere hos samdriftene. Dette skyldes i stor grad større kjøttproduksjon. Innkjøp av forbruksartikler til husdyrholdet har også kommet opp i større beløp hos samdriftene, mens utgifter til innkjøp av dyr har vært mindre hos samdriftene. De har hatt litt lavere faste kostnader enn de store melkebrukene. Spesielt er kostnadene til leid arbeid mindre. Dette skyldes at brukere i samdrift i mange tilfeller avløser hverandre eller arbeider i turnus slik at behovet for ekstern avløser blir mindre. Både samdriftene og de store melkebrukene har hatt nedgang i faste kostnader sammenlignet med tilsvarende grupper i 2008. De store melkebrukene har større kostnader til maskinleie, leasing, jordleie og kvoteleie enn samdriftene, 217 900 kr mot 157 600 kr. Sum faste kostnader for samdriftene har vært 692 500 kr, mot 723 300 kr for de store melkebrukene. Med hensyn til avskrivninger har samdriftene økt noe sammenlignet med tilsvarende gruppe i 2008, fra 222 000 kr i fjor til 257 300 kr i år. De store melkebrukene har hatt en mindre økning, fra 223 000 kr for 2008 i fjor til 224 800 kr for 2009 i år.

Driftsoverskuddet fra jordbruket hos samdriftene har vært 735 200 kr, mot 568 300 kr hos de store melkebrukene. Vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk har vært 280 400 kr for samdriftene og 248 800 kr for de store melkebrukene.

Egenkapitalprosenten har vært 50 hos samdriftene og 41 hos de store melkebrukene.

Tabell 8.16 Samdrifter i melkeproduksjonen sammenlignet med store melkebruk

	Samdrifter 2009	Store melkebruk 2009
Antall bruk	33	44
Jordbruksareal, dekar	614	563
Herav leid areal, dekar	207	267
Eiendeler i jordbruket per 31.12., kroner	5 546 000	5 834 000
Antall årskyr	41,4	41,1
Melk per årsku, kg	7 637	7 378
Kjøtt per årsku, kg	276	240
Omsatt melk, liter	288 475	273 700
Melkekvote, liter	292 763	285 960
Melkepris, kr per liter	4,10	4,14
Pris på kukjøtt, kr per kg	35,53	35,70
Pris på annet storfekjøtt, kr per kg	42,42	41,71
Arbeidsinnsats i alt (jordbruket), timer	4 827	4 203
Timer per årsku	117	102
Produksjonsinntekter, kroner		
Melk	1 184 000	1 133 600
Kukjøtt	168 200	183 200
Annet storfekjøtt	291 700	278 000
Livdyr	52 800	44 300
Inntekter fra husdyrprodukter i alt	1 744 100	1 642 700
Inntekter fra planteprodukter i alt	80 900	70 300
Tilskudd	696 700	597 600
Andre inntekter	42 500	40 100
Bunnfradrag	-6 700	-3 600
Sum produksjonsinntekter	2 557 500	2 347 100
Variable kostnader, kroner		
Såkorn, annet såfrø og planter	16 600	16 100
Handelsgjødsel og kalk	88 700	92 400
Kraftfôr	496 900	461 400
Annet fôr	57 000	45 300
Konserveringsmiddel	22 000	13 300
Kjøp av dyr	40 100	71 500
Andre variable kostnader	151 200	130 700
Sum variable kostnader	872 500	830 700
Faste kostnader, kroner		
Leid arbeid	111 000	138 700
Drivstoff	43 200	44 900
Vedlikehold	173 100	160 600
Maskinleie, leasing, jord- og kvoteleie	157 600	217 900
Andre faste kostnader	207 600	161 300
Sum faste kostnader	692 500	723 300
Avskrivninger i alt, kroner	257 300	224 800
Driftsoverskudd, kroner	735 200	568 300
Familiens arbeidsfortjeneste, kroner	569 200	404 800
Lønnsevne i alt, kroner	680 200	543 500
Lønnsevne, kr per time	140,92	129,31
Familiens arbeidsfortjeneste per årsverk, kroner	266 100	220 700
Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner	733 600	566 700
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kroner	280 400	248 800
Egenkapitalprosent	50	41

8.4 Andre undersøkelser av økonomien i melkeproduksjon

For å belyse den økonomiske situasjonen ytterligere for store melkeproduksjonsbruk, er det nedenfor kort omtalt og vist til et par nyere undersøkelser fra NILF. Undersøkelsene bygger på forholdsvis små utvalg og variasjonen er stor.

8.4.1 Økonomiske resultater fra utbyggingsbruk på Nord-Vestlandet

NILF har på oppdrag fra landbruksavdelingene hos fylkesmannen i Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal utført en undersøkelse av økonomi og sosiale forhold blant melkeprodusenter som har hatt stor utbygging av produksjonen i de to fylkene i perioden 2002 til 2007. Bakgrunnen for initiativet var ønsker fra flere hold om et bedre grunnlag for å kunne vurdere om lønnsomheten i melkeproduksjonen er god nok til å kunne forsvare de store utbyggingskostnadene som er nødvendig for å bygge ut i tråd med nye krav til omfang, dyrevelferd og teknologi.

Det ble samlet inn regnskap for 2008 og 2009 fra 18 melkeprodusenter, 11 i Møre og Romsdal og 7 i Sogn og Fjordane. Utvalget av produsenter ble gjort av Innovasjon Norge i de to fylkene i samråd med landbruksavdelingene hos fylkesmannen. I utvalget var det 12 samdrifter og 6 enkeltbruk. 5 av produsentene i utvalget har robotfjøs.

Denne regnskapsanalysen viser at det er stor spredning i resultatet mellom de ulike produsentene, men at den generelle utviklingen fra 2008 til 2009 har vært positiv. Prosjektbrukene oppnådde et gjennomsnitt på 205 000 kr i vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk i 2008. Dette resultatmålet økte med 65 000 kr eller 32 prosent til 270 000 kr per årsverk i 2009. Til sammenligning oppnådde referansegruppen, bestående av alle melkebruk på Vestlandet i de ordinære driftsgranskingene, et vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk på 182 000 kr i 2008 og 200 000 kr i 2009. Dette er en økning på 18 000 kr eller 10 prosent. Prosjektbrukene er delt opp i forskjellige undergrupper: Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, samdrifter, enkeltbruk, robotfjøs og bruk uten robot. Av undergruppene hadde Sogn og Fjordane det høyeste vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk i 2009 med 328 000 kr mens Møre og Romsdal hadde det laveste med 236 000 kr. Undergruppen med robotfjøs hadde færrest timer i jordbruket per årsku i 2009 med 90 timer, men robotfjøsene er også de mest spesialiserte innenfor melkeproduksjon og har flest årskyr. Alle undergruppene har solid likviditet og soliditet, men det er visse bruk som har en lav egenkapitalprosent og likviditetsgrad 1.

I notatet oppsummeres det blant annet med at undersøkelsen viser det var mulig å bygge ut melkeproduksjonen i det omfang disse produsentene har gjort under de rammevilkårene som gjaldt i den aktuelle perioden. Videre at det økonomiske resultatet for prosjektbrukene er på nivå med andre melkeprodusenter i regionen. Undersøkelsen viser også at ingen av produsentene angret på utbyggingen og at de var fornøyd med hverdagen etter utbyggingen.

De økonomiske resultatene for referansegruppen og prosjektbrukene var mer eller mindre på samme nivå i 2008, mens i 2009 hadde prosjektbrukene bedre økonomiske resultater enn referansegruppen. Året 2009 hadde et relativt lavt rentenivå, men selv om man korrigerer for renteendringen fra 2008 til 2009, har prosjektbrukene et bedre økonomisk resultat i 2009 og en bedre økonomisk utvikling fra 2008 til 2009 målt i lønnsevne per time enn referansegruppen. Det er derfor mye som tyder på at prosjektbrukene har en mer lønnsom drift enn referansegruppen, men at de økonomiske resultatene er sensitive for endringer i rammevilkår som for eksempel rentenivå.

Notatene ligger i pdf-format på NILF sine hjemmesider her:

<http://www.nilf.no/publikasjoner/Notater/2010/N201010Heile.pdf>

<http://www.nilf.no/publikasjoner/Notater/2011/N201112Heile.pdf>

8.4.2 Økonomien på store melkebruk

Bakgrunnen for denne undersøkelsen var behovet for bedre å dokumentere økonomien på store melkebruk. I flere sammenhenger er det holdt fram at økt produksjonsomfang på det enkelte bruk vil være en viktig faktor for å forbedre økonomien i melkeproduksjonen. Det er etablert mange samdrifter, men også på mange enkeltbruk har produksjonen økt betydelig. Formålet med undersøkelsen var å undersøke lønnsomheten på store melkebruk der brukeren eller brukerfamilien står for det meste av arbeidet. Det ble valgt ut bruk som hadde 30–70 årskyr, og regnskapsresultatene for perioden 2006–2008 ble analysert. I undersøkelsen inngikk totalt 42 regnskap fra 16 ulike bruk. Resultatene ble sammenlignet med en gruppe samdrifter (15 bruk hvert år) og en gruppe enkeltbruk (33 bruk hvert år). Samdriftene hadde 30–70 årskyr, mens gruppen med enkeltbruk hadde 20–30 årskyr.

De store melkebrukene som deltok i undersøkelsen, oppnådde bedre resultat i 2007 enn i 2006, noe som skyldes muligheter for økt produksjon i 2007. Fra 2007 til 2008 gikk resultatet ned både målt som driftsoverskudd, familiens arbeidsfortjeneste og lønnsevne. I forhold til en gruppe samdrifter og en gruppe sammenligningsbruk på 20–30 årskyr, kom store melkebruk ut med relativt svakt økonomisk resultat per produsert enhet (liter melk) og målt per arbeidstime. Årsaken til dette var først og fremst at kapitalkostnadene på store melkebruk var vesentlig høyere enn for de andre gruppene og at store melkebruk fikk relativt mindre tilskudd per produsert enhet. I undersøkelsen ble det brukt samme sats for rentekravet som i driftsgranskingene i de ulike årene; 4 prosent i 2006, 5 prosent i 2007 og 6 prosent i 2008. Økt rente sammen med økt verdi på eiendelene på de store melkebrukene førte til betydelig økning i rentekravet i perioden 2006 til 2008. Dette var viktigste årsaken til at de store melkebrukene fikk nedgang i familiens arbeidsfortjeneste og lønnsevne fra 2006 til 2008. Målt som familiens arbeidsfortjeneste per årsverk og lønnsevne per time kom store melkebruk ut med svakere resultat enn både samdriftene og sammenligningsgruppen med 20–30 årskyr. I gjennomsnitt for perioden 2006–2008 var lønnsevnen per time 69 kr på store mjølkebruk, 118 kr i samdriftene og 103 kr i gruppen med 20–30 årskyr.

Målt per liter omsatt melk hadde store melkebruk lavere inntekter og høyere kostnader i forhold til både samdriftene og sammenligningsgruppen med 20–30 årskyr. Godtgjøring til eget arbeid ble derfor svært begrenset selv om arbeidsforbruket per liter omsatt melk var langt lavere på de store melkebrukene enn i sammenligningsgruppen og litt lavere enn blant samdriftene.

Til tross for at de undersøkte melkebrukene hadde relativt stor produksjon, klarte de ikke å utnytte mulighetene til å senke kostnadene per produsert enhet. Det var særlig kapitalkostnadene som relativt sett var høyere enn blant samdriftene og i sammenligningsgruppen. Kapitalkostnadene målt per liter omsatt melk var 1,98 kr på store melkebruk, 1,47 kr på samdriftene og 1,57 kr i sammenligningsgruppen med 20–30 årskyr. Når de store melkebrukene i tillegg fikk mindre tilskudd per liter omsatt melk, førte dette til vesentlig mindre arbeidsgodtgjørelse enn i de andre gruppene. De høye kapitalkostnadene på de store melkebrukene kan ha sammenheng med at de nylig hadde økt produksjonen og derfor hadde foretatt investeringer i driftsbygninger, maskiner, redskaper og melkekvote. Andre forklaringer kan være at det på flere bruk har vært investert i for store og dyre tekniske løsninger, kanskje med lav kapasitetsutnyttelse.

Melkekvote kan også være kjøpt for dyrt. Verdivurdering av varige driftsmidler etter historisk kost kan medføre at bruk som produserer på grunnlag av investeringer foretatt lang tid tilbake, får beregnet lavere kostnader og dermed høyere driftsoverskudd sammenlignet med bruk med nyere investeringer. I undersøkelsen ble det imidlertid ikke funnet vesentlige forskjeller mellom gruppene i hvor lang tid brukerne anslo det kan gå før de må gjøre vesentlige påkostninger på driftsbygningen.

Blant de store melkebrukene hadde bruk med melkerobot svakere lønnsevne per time enn bruk uten melkerobot. Lønnsevnen per time for 2006–2008 var 23 kr per time på bruk med melkerobot og 97 kr per time på bruk uten melkerobot. De viktigste årsakene til denne forskjellen var høyere kapitalkostnader og faste kostnader på bruk med melkerobot. Arbeidsforbruket per produsert enhet var litt lavere på bruk med robot, men dette var ikke nok til at lønnsevnen ble på høyde med bruk uten melkerobot.

Tabellen nedenfor viser økonomiske resultater for gruppen av store melkebruk i perioden 2006–2008.

Tabell 8.17 Økonomiske resultat, store mjølkebruk (30–70 årskyr), 2006–2008

Store mjølkebruk (30-70 årskyr)		2006	2007	2008
	Ant bruk	15	14	13
	Enhet	Veid gj.snitt	Veid gj.snitt	Veid gj.snitt
+ Produksjonsinntekter i alt	kr	2 004 501	2 336 292	2 442 460
- Variable kostnader i alt	kr	661 202	748 601	824 000
= Dekningsbidrag inkl. tilskudd	kr	1 343 299	1 587 691	1 618 460
- Faste kostnader i alt	kr	720 615	755 824	793 776
= Resultat før avskrivninger	kr	622 684	831 867	824 684
- Avskrivninger i alt	kr	245 314	275 582	299 046
- herav				
Traktor	kr	33 255	37 239	42 024
Skurtresker	kr	6 000	5 000	4 231
Maskiner og redskap	kr	48 580	60 066	60 018
Driftsbygning bygningsdel	kr	126 719	131 623	140 630
Driftsbygning teknisk del	kr	27 536	36 621	47 949
= Driftsoverskudd i jordbruket	kr	377 370	556 285	525 638
- Kalkulert rente av eiendeler i jordbr.	kr	230 980	327 849	429 095
= Familiens arbeidsfortj. i jordbruket	kr	146 390	228 436	96 543
+ Leid arbeid	kr	191 230	166 162	159 266
= Lønnsevne i alt	kr	337 620	394 598	255 808
Lønnsevne per time	kr	72,00	79,95	54,70
Familiens arbeidsfortj. i jordbruket per årsverk	kr	76 733	107 719	46 937
Vederlag til alt arbeid og egenkapital	kr	463 398	589 073	469 974
Vederlag til alt arbeid og egenkapital per årsverk	kr	182 334	220 193	185 429
Nettoinntekt	kr	450 721	603 955	526 621

Hele notatet ligger i pdf-format på NILF sine hjemmesider her:
<http://www.nilf.no/publikasjoner/Notater/2010/n201018hele.pdf>

8.5 Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper

I dette kapitlet er det foretatt en sammenligning av resultatene i referansebruksberegningene inkludert produktivitetsendringer med resultatene fra totalalkylens normaliserte regnskaper. Resultatene fra referansebrukene er beregninger utført på bruksnivå på grunnlag av bruk over et visst økonomisk driftsomfang, mens totalalkylens normaliserte regnskaper er et sektorregnskap med aggregerte tall for hele det norske jordbruket fordelt ut på totalt antall årsverk. På en del områder vil det derfor være ulike beregningsprinsipper som er lagt til grunn i de to systemene. Totalalkylen vil i større grad fange opp strukturelle endringer i jordbruket og utvalget av referansebruk er ikke representativt for totaljordbruket.

Noen flere årsaker til ulik utvikling i vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk fra 2009 til 2010 og fra 2010 til 2011 mellom de to beregningssystemene, er forsøkt forklart nedenfor.

Til sammenligningen har en beregnet et grovt gjennomsnitt av vederlaget til arbeid og egenkapital på referansebrukene i 2009. Dette er gjort ved å ta resultatet fra de første 10 referansebrukene og vekte dem etter antall driftsgranskingsbruk som inngår og antall årsverk. Tabell 8.18 viser at inntektsnivået da er ca. 10 100 kr per årsverk høyere i referansebruksberegningene. For framregningsårene har en vist hvilket intervall utviklingen av vederlaget per årsverk varierer innenfor på enkeltbruksnivå (produktivitetsendringer inkludert).

Normaliserte regnskaper og beregnet referansebruksinntekt inkludert produktivitetsendringer viser følgende utvikling med hensyn til resultat og årlig endring i vederlaget til arbeid og egenkapital i kr per årsverk.

Tabell 8.18 Vederlag til arbeid og egenkapital i kr per årsverk¹

	Normaliserte regnskaper		Referansebruksberegningene ² inklusive produktivitetsendringer	
	Kr/årsverk	Endring	Kr/årsverk	Intervall for endring
2009	193 700		203 800	
2010	225 600	+ 31 900		fra pluss 14 200 til pluss 65 500
2011	226 300	+ 700		fra minus 77 800 til pluss 17 700

1) Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn

2) Resultatene er før jordbruksavtalen 2011

Tabellen viser at inntektsutviklingen er noe forskjellig i de to beregningssystemene og at inntektsutviklingen dessuten varierer betydelig mellom ulike referansebruk.

Sammenlignet med utviklingen av et grovt gjennomsnitt av referansebrukene inkludert produktivitetsendringer, men med samme vektning i framregningsårene, finner vi at referansebrukene har en gjennomsnittlig inntektsøkning per årsverk fra 2009 til 2010 slik det også er i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen mellom de to beregningssystemene er omtrent 2 100 kr større økning i referansebrukssystemet. Fra 2010 til 2011 er det lik inntektsøkning i referansebruksberegningene og i normaliserte regnskaper. Ser en på nivået ligger altså referansebrukene 10 100 kr over normaliserte regnskaper i 2009, mens de i 2011 ligger om lag 12 200 kr over normaliserte regnskaper.

Noen forskjeller som kan bidra til å forklare litt nærmere både ulik utvikling og ulikt nivå, er:

- Kapitalslitet bygger på prinsippet om historisk kost i driftsgranskingene og prisnivåjustering i normaliserte regnskaper. Dette gir lavere kapitalslit i driftsgranskingene (og referansebrukene) enn i normaliserte regnskaper.
- Forskjell i utviklingen i nominell rente og realrente. «Effekt av finansiering» (prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen) reduserer realrentekostnaden i normaliserte regnskaper. I årets beregning gir dette fra 2009 til 2010 et positivt bidrag til utviklingen på 5 400 kr i normaliserte regnskaper. I referansebruks-beregningene beregnes kapitalslitet etter historiske investeringskostnader slik at det ikke blir noen prisstigningsgevinst.
- Produktivitetsendring er regnet på ulik måte i de to beregningssystemene. I normaliserte regnskaper betyr nedgangen i samlet antall årsverk i jordbruket en økning i vederlaget på om lag 9 000 kr per årsverk fra 2009 til 2010 og om lag 7 000 kr per årsverk fra 2010 til 2011. Gjennomsnittlig produktivitetsnedgang på referansebrukene er om lag 800 kr fra 2009 til 2010 og om lag 1 900 kr fra 2010 til 2011. (Produktivitetsberegningene til referansebruksberegningene er beskrevet i kapittel 4.) Totalkalkylen fanger umiddelbart opp strukturelle endringer i jordbruket slik som nedgang i arbeidsforbruk, mens måten produktivitetsberegningene gjøres på for referansebrukene gjør at skift i utviklingstrender først blir fanget opp etter flere år.
- Alle jordbrukets produksjoner inngår i totalkalkylens normaliserte regnskaper, men en del av disse inngår ikke i referansebrukene. Dette er blant annet pelsdyr, grønnsaker og blomster. Disse produksjonene kan ha et annet nivå og en annen utvikling for vederlag til arbeid og egenkapital enn øvrige produksjoner.
- Referansebrukene har med enkelte poster som ikke inngår i normaliserte regnskaper, slik som jordleie.
- Normaliserte regnskaper har med poster som ikke inngår i referansebrukene. Tidligpensjonsordning er en slik post som bidrar til et høyere nivå i normaliserte regnskaper med til sammen omtrent 1 900 kr per årsverk.
- Beregningssystemene har forskjellig prinsipp for føring av tilskudd. I referansebruksberegningene framregnes tilskudd med vedtatte satser, mens i normaliserte regnskaper er det bevilgningene (budsjettert beløp) som regnes inn for budsjettåret 2011.

Budsjettnemnda for jordbruket

Oslo 23.06.2011

Knut Børve

Guro Dæhlen
Torgeir Gjølberg (vara)
Olaf Godli
Steinar Helgen
Anders Huus

Anders Thomas Knutsen (vara)
Eli Moen
Turid Mette Nilsen
Ole Rognstad
Kjersti Røhnebæk

Per Arne Skjeflo
Astrid Solberg
Lajla Tunaal White (vara)
Per Aas

Oddmund Hjukse